היין „Radomer-Kielcer Leben“ 8 (758) — Opłata pocztowa — uiszczona ryczałtem. XVI-טער יאהרגאנג פרייז 25 גראשען

ראדאמער-קעלצער לעבען

Radom, dnia 24 Lutego 1939.
ראדאם, פרייטאג ה׳ אדר תרצ״ט
טעלעפאן פון רעדאקציע 18 - 15

אבטיילונג פאר אסטראוויעץ אפאטאוו, וויערזשבניק און סביבה אויף זייט 7

אבטיילונג פאר קעלץ אויף זייט 8

Ogłoszenie zapowiedzi ślubnych:

צום צווייטען מאהל

1. מרדכי שמואל גערטנער בן חיים יונה און חנה גיטל פון קאזלאווסקי, מיט איידל ברכה מאלקעסמאן בת ישראל משה און גיטל פון צוקערמאן.

2. יהושע זילבערג בן נ. נ. און ריידל גאלדע זילבערג, מיט חנה ראזענצווייג בת נ. נ. און אכתר ראזענצווייג.

צום דריטען מאהל

1. ישראל קערשבערג בן לייבוש און אסתר פון ווייסבארט מיט רוחמה שטערנבערג בת חיים יואל און דאברא פון לענגא.

2. ירחמיאל שניידער בן ברוך און פערל פון האמערשטיין, מיט באטשא האנדעלסמאן בת יודל אוןביילא פון גרובשטיין.

3. דוד שאך בן חיים הירש און מיכלה הינדא פון טרוקענבערג, מיט חיה קופערשמיט בת יחיאל און רחל פייגע פון צוקער.

4. אברהם פרידלאנד בן ישראל מאיר און רבקה רעכל פון קליגסבערג, מיט חיה שרה שפייזמאן בת יוסף מארקל און דבורה.

Z intencji zaślubin naszej siostrzenicy
Mani Wajnsztok z p. Izaakiem Bronfeldem
w Palestynie
najserdeczniejsze życzenia szczęścia na nowej drodze życia
oraz rodzicom dużo pociechy zasyłają
Jakób Benet, Ewa Manela, Gucia i Sala.

אין דער ערשטער טרויעריגער יאהר-צייט פון אונזער ליבע, אונפערגעסענע פרוי און מוטער

גאלדע וויינבערג נ. ע.

וועט זונטאג ז. אדר (26 לוטי ה. י.) 12 בייטאג פארקומען די מצבה-ענטהילונג און אני-אזכרה אויף איהר קבר

וועגען וואס עס זענען מודיע

מאן און קינדער.

ד״ר מעד.
פון וויענער אוניווערסיטעט
ב. שרענצעל
ראדאם, זשעראמסקי 5
נעמט אן
אין אינערליכע קראנקהייטען
ספעציאליטעט: הארץ
עלעקטראקארדיאגראפיע

מיר גראטולירען הערצליך דעם ה׳
יודל וויסמאן
מיט פר״ל.
פערעלע גימאן
רעדאקציע און אדמיניסטראציע
פון
«ראדאמער-קעלצער לעבן»

מארגען שבת דעם 25 לוטי 4 אזייגער נאכמיטאג
וועט אין לאקאל פון נ. צ. א. מאניושקי 19 פארקומען
א אלגעמיינע פערזאמלונג
פון די מיטגלידער פון נ. צ. א.
פאר דער אלגעמיינער פערזאמלונג, 3 א זייגער נאכמיטאג וועט פארקומען א רעפעראט פון רעד. מושקאט פון ווארשא, אויף דער טעמע:
„בלוט און טרערען אין אידישען לעבען“
חברים קומט פינקטליך!

Dziś! Jutro! Pojutrze!
ciągnienie I klasy.
Kto jeszcze nie nabył losu,
niech spieszy do szczęśliwej kolektury
»Wajselfisz«
Radom, Żeromskiego 29.
»Wajselfisz stale wzbogaca!«

צו דער חתונה פון אונזער חבר
יורעל וויסמאן
מיט פר״ל.
פערעלע גימאן
ווינשען מיר פיעל גליק
זעצער-פערסאנאל
פון „ראדאמער-קעלצער לעבען“

מיין פריינד,
רעד. ל. שפיגעלמאן (בענדין)
דריק איך אויס מיטגעפיהל
צוליב׳ן טויט פון זיין
מוטער נ. ע.
מאיר הערץ.

הסתדרות „השומר הצעירי״ קיבוץ «בחזית»
— ראדום. —
זונטאג דעם 26 לוטי ה. י. קומט פאר אין זאהל פון «ארבייטער-הויז»
א פייערליכע אקאדעמיע
געווידמעט דעם 25-יעהריגען יובילעאום פון דער וועלט-בעוועגונג.
אין פראגראם:
1) רעפעראט פון ח׳ סאשקא אדעלסאן (ווילנא)
2) ארטיסטישער טייל אונטער דער רעזשי פון ה׳ לאטטא.

נויטיג א לערן-יונגעל
אין דרוקעריי פון רעדאקציע
אויף שווארליקאווסקא 20.

Jesienią, zimą, wiosną czy latem, pij zawsze
Z DZWONKIEM HERBATĘ!

גרייט אייך צום פורים-באל!
לויט דער טראדיציע פון די פריהעריגע יאהרען קומט אויך פאר היי-יאהר
דעם 4-טען מערץ (שבת-צו-נאכטס) אין די זאהלען פון טעאטער „ראזמאיטאשטשי״
א גרויסע טאנץ-פערוויילונג
לטובת דעם יודישען שפיטאל אין ראדאם.
אנהויב 9 אווענד. באל-קאסטיומען נישט פערפליכטעט.

סטאליאר-אנשטאלט
איך מאך בעקאנט. אז איך נעם אן אלע פערשידענע ארבייטען פון די נייעסטע, מאדערנע מעבעל, ווי: סיפיאלניעס, עס-צימערן, א. ז. וו. אלץ ווערט אויסגעפיהרט לויט׳ן בעסטען געשמאק און קאמפארט.
גוטע בעדינגונגען,
צוגענגליכע פרייזען.
קומט און איבערצייגט אייך.
מיט אכטונג
יוסף ווידמאן
בערנארדינסקא 10

ווילט איהר האבען קלארע, זויבערע וועש, נייע גארדעראבעס, שניי-ווייסע פארהאנגען,
גיעט נאר צו וואשען און פארבען אין דער בעקאנטער
כעמיש׳ער פארבערײַ און פראלניע פון דער ערשטקלאסיגער פירמע
A. Hempel
Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11
ווער ס׳האט זיך נאך ניט איבערצייגט זאל פרובען און וועט זיין ענטציקט פון דער שענער, עסטעטישער און פאכמענישער ארבייט. ס׳ווערט אויך געוואשען אויף טריקען — ביליגע פרייזען! — פינקטליכע אויספיהרונג סאלידע בעהאנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראלע: אלטע שטאדט 7 אפיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראמסקי 1 טראוגוטטא 11
זשעראמסקי 21, זשעראמסקי 59
ביליג צו וואשען קאפעלושען

נעכטען אנגעקומען דער רענטגען-אפאראט אין יודישען שפיטאל

ארויסגעשיקט א דאנק-טעלעגראמע צום ראדאמער רעליעף אין ניו-יארק פאר זיין גרויסארטיגע מתנה

נעכטען 7 אינדערפריה האט א ספעציעלער לאסט-אויטאבוס געברענגט פון ווארשא דעם רענטגען-אפאראט, וואס אונזערע איבערגעגעבענע ראדאמער לאנדסלייט האבען געשענקט פארן יודישען שפיטאל.

דער רענטגען איז גלייך אבגעשטעלט געווארען אין יודישען שפיטאל אריין. נעכטען א גאנצען טאג האט מען דעם רענטגען אויפגעשטעלט און אינסטאלירט.

היינט קומט דער אינזשיניער פון דער פירמע וועסטינגהויז, פרוי מאשקאווסקא, וועלכע וועט ברענגען דעם רענטגען אין בעוועגונג.

די דערמאהנטע פירמע אין ווארשא איז אנ'אבטיילונג פון דער צענטראלע, וועלכע געפינט זיך אין ניו-יארק, פון וואנען דער רענטגען איז ארויסגעשיקט געווארען.

אונזערע אפפערפולע ראדאם. לאנדסלייט אין אמעריקא האבען אזוי ארום בעשיינט דאס יודישע שפיטאל פון זייער געבוירען-היים מיט א הערליכע צירונג, וואס וועט שטענדיג דערמאנען לשבח און צו רוהם זייער נאמען. די גרויסארטיגע מתנה קאסט 2000 דאלאר און איהר גרויסער בעדייט און נוץ פארן שפיטאל איז באמת אין לשער.

נעכטען האבען די ה"ה דען, רובינשטיין און קוראהער ארויסגעשיקט א דאנק-דעפעשע קיין ניו-יארק צום ראדאמער רעליעף און צום ה' משה ראדאמסקי.

ביי דער געלעגענהייט זענען מיר אימשטאנד צו געבען אנ'ענטפער אויף די פראגען פון ה' משה ראדאמסקי, פארוואס ס'האט געדויערט אזוי לאנג, ביז דער רענטגען איז אנגעקומען קיין ראדאם.

דעם רענטגען האט בעשווערט א צאל פון העכער 2 טויזענד זלאטעס. עס האט געקאסט פיעל בעמיהונגען דעם צאל אראבצונעמען. ה' דען האט א סך געטוהן אויף דעם געביעט און נאך זיינע פילמאליגע אינטערווענצען אין די מיניסטעריומס, איז געלונגען אויסצופועל'ען, אז דער רענטגען זאל ענטלאסטעט ווערען פון צאל.

דאס אלץ האט אבער גענומען צייט.

חוץ דעם האט די ווארשאווער פירמע אויספרובירט אלע מכשירים און יעדען אינסטרומענט בעזונדער פון דער רייכער קאנסטרוקציע פון מאשין. די פירמע האט זיך אויך דורך דער צייט איבערגעצייגט און דאס אלץ צוזאמען האט גורם געווען, אז דער רענטגען זאל אויפגעהאלטען ווערען א לענגערע צייט אין ווארשא.

בלויז א פאר שעה זענען געווען אפען די שוהל מיטן בית-מדרש

פאראכטאגען שבת האט מען געעפענט די שוהל און דאס בית-מדרש. מ'האט דארט געדאוונט בלויז אינדערפריה. נאך מיטאג, ווען דער עולם איז געקומען דאוונען מנחה, האט ער זיך דערוויסט, אז פאליציי האט געהייסען צוריק שליסען די שוהל און בית-מדרש, און אזוי איז א גאנצע וואך פערמאכט.

יעדער איינער פרעגט ווען וועט מען עפענען, אבער קיינער ווייסט נישט אנצוווייזען א גענויען טערמין ווען יודען וועלען ווידער מעגען דאוונען בציבור אין אלע בתי-תפילות. אט שמועסט מען, אז היינטיגען שבת זאל מען שוין אויף געוויס ערלויבען צו עפענען, יעדאך קען מען זיך נאך אויף דעם נישט איינגאנצען שטיצען. מען איז זיך משתדל וועגען דעם, אבער דעם רעזולטאט קען מען נישט פאראויסזעהן און ס'קען קיינער נישט זיין קיין נביא. אויף א בלויזען אפשר, וואס מיר האבען געשריבען יענע וואך זענען הונדערטער יודען געקומען פרייטאג-צונאכט צו דער שוהל און געטראפען געשלאסען. אונזער אפשר איז, הייסט עס האלב מקוים געווארען, ווייל צומארגענ'ס איז יא אפען געווען א פאר שעה.

יעצט ווילען מיר זיך אויסהיטען אויך פון אנ„אפשר", ווייל מיר זענען נישט אבהענגיג פון זיך אליין און ס'זענען שכיח אלע מאהל אנדערע שנויים.

דעריבער:

אז מ'וועט זעהן, וועט מען וויסען.

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון שטאדט-ראט

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון שטאדט-ראט איז אקצעפטירט געווארען דער קאלעקטיווער אבמאך פון דער שטאדט-פערוואלטונג מיט די בעאמטע און אנגעשטעלטע פון די שטאטישע אינטערנעמונגען ווי: שחט-הויז, שפיטעלער וואס געהערען צום מאגיסטראט, פון דער גאזאהניע און פון דער וואסער לייטונג אין קאנאליזאציע.

היות אין קאלעקטיווען אבמאך געהען נישט אריין די דאקטוירים פון די מאגיסטראט-שפיטעלער, זענען ארויסגעטרעטען די ראטמענער ד"ר שטשעפאניאק, ד"ר מעטערא, לאווניק סוליגא און דער יודישער ראטמאן זילבערבערג, וועלכע האבען געפאדערט דעם דאזיגען ענין איבערצושיקען אין דער פינאנץ-בודזשעט-קאמיסיע צו דערגענצען.

געגען דעם פארשלאג איז געווען דער וויצע-פרעזידענט אינזש. ראדאמסקי.

ס'ווערט געמאכט אנ'הפסקה אויפ'ן פערלאנג פון ראטמאן רעיענט ראגוסקי, כדי די ראטמענער זאלען זיך קענען מישב זיין.

נאך דער הפסקה ווערט אריינגעטראגען א נייער פארשלאג דורכ'ן לאווניק סוליגא אין נאמען פון ווירטשאפטליכען קלוב, אז דער אבמאך זאל בעשטעטיגט ווערען, אבער בתנאי, אז אויף איינער פון די נאהנסטע זיצונגען זאל די פראגע פון די דאקטוירים און פון אנדערע שטאטישע אינטערנעמונגען גינסטיג ערלעדיגט ווערען.

בעת דער אבשטימונג איבער'ן פארשלאג פון ראטמאן זילבערבערג — אבצושיקען אין דער פינאנס-קאמיסיע — שטימט בלויז ער אליין און די איבריגע יודישע ראטמענער שטימען געגען זיין פארשלאג. דאגעגען דער פארשלאג פון סוליגא ווערט אנגענומען.

א בעריכט פון דער רעוויזיאנ'ס-קאמיסיע גיעט אב ד"ר קלעמס קראוז.

אין די קאמוניקאטען ווערט מיטגעטיילט אז דער ענדעקישער ראטמאן אינזש. קשעשקאווסקי האט זיך אבגעזאגט צוליב געזונדהייט'ס-טעמים פון זיין מאנדאט און אויף זיין ארט געהט אריין אדוו. זדזשיטאוויעצקי.

עס איז אנגענומען געווארען צו מאכען אנ'הלואה, אין דער פוילישער קאמונאלער באנק, פון 7 טויזענד זלאטעס אויף אויפבוי-פלענער פאר דער שטאדט.

די זיצונג האט זיך פערענדיגט שפעט אין אווענד.

אר.

א גלענצענדע קאניונקטור ערווארט דער ראדאמער לעדער-אינדוסטריע

ווי די פרעסע האט איבערגעגעבען, איז אין מאסקווע געווארען ראטיפיצירט א האנדעל'ס-אבמאך, וועלכער רעגולירט די ווירטשאפטליכע בציהונגען צווישען פוילען און די סאוויעטען.

אין די ראהמען פון האנדעל'ס-אבמאך איז פאראויסגעזעהן א סחורה-אומזאץ און אנ'אויסרעכנונג-פערשטענדיגונג ביים עקספארט פון פערשידענע אויסארבייטונגען פון דער פוילישער אינדוסטריע.

ראדאם ריהמט זיך מיטן נאמען פון דער גארבעריי-רעזידענץ אין פוילען. פאר דער דאזיגער „רעזידענץ" האבען זיך יעצט געשאפען קאלאסאלע עקספארט מעגליכקייטען. רוסלאנד זאל קויפען אין פוילען אין משך פון נאהנטסטען יאהר פאר 120 מיליאן זלאטעס סחורה. פון דער דאזיגער סומע זאל פאר בערך 20 מיליאן זל. געמאכט ווערען איינקויפען פון גארבעריי-ארטיקלען. אויף אזא אופן בעשטעהט אלזא א מעגליכקייט פאר דער ראדאמער לעדער-אינדוסטריע צו ערווערבען פיעל מיליאנען זלאטעס.

כמו אנ'ענטפער

אין לעצטען נומ. „ראדאמער-קעלצער לעבען" האט זיך א פרישער „האנדווערקער-טוער" צעשריבען אין א חוזק-ארטיקעל אין וועלכען ער בעלויכט דעם „אמת" וועגען נישט צושטאנד געקומענעם שלום צווישען די ראדאמער האנדווערקער.

מיר האבען נישט געהאט בדעה אריינצולאזען זיך אין וועלכער ס'איז פאלעמיק מיט'ן מחבר וועגען אנגעווייטאגטע האנדווערקער-ענינים, ווייל מיר זענען אין די מיינונג, אז די פראגען דארפען ווערן בעהאנדעלט אינערהאלב די האנדווערקער רייען און מיר האבען געוואלט איבער דעם אריבערגעהן צום טאג-ארדנונג, אבער אונטערן דרוק פון א גרויסע צאל חברים דערקלערען מיר, אז מיר ווארפען אב אלע פארוואורפען אלס בייזוויליגע און גרונדלאזע און יעדער פאלעמיק מיט אזעלכע פארשוינען וועלן מיר נישט אויפנעמען.

מיר ראטען גלייכצייטיג דעם „מחבר" פון די רעוועלאציעס, אז ער זאל בעסער אין זינען האבען זיינע פריוואטע געשעפטען ווי זיך כאפען צו דער פעדער און דאס וועט זיין גינסטיג אי פאר אים און אויך פאר די אינטערעסען און אויך פארן אמת'ן שלום צווישען די ראדאמער יודישע האנדווערקער.

האנדווערקער-ארגאניזאציע

וויטאלדא 10.

זי האט געשאסען אויף איהר חתן 3 מאהל און איז בעפרייט געווארען

דער עפילאג פון אנ'אומגליקליכע ליבע

פאר'ן ראדאמער קרייז-געריכט

צו דעם בעאמטען פון דער געוועהר-פאבריק אין סקארזשיסק טאדעאוש מיצקיעוויטש פלעגט אפט קומען זיין שוועסטער, די שעהנע נאטאליא.

נאטאליא איז געוועזען א מויד א ברען. זומער-צייט האט מען זי געקענט טרעפען יעדען טאג אויף דער פלאזשע. דארט האט זי טאקע אין איינעם פון די זומער טעג זיך בעקענט מיט א טעכניק פון דער זעלבער פאבריק, וולאדזשימיעזש אקוליטש.

אין א געוויסען טאג ווען זיי האבען זיך ביידע געפונען אויף דער פלאזשע איז פלוצלינג אויסגעבראכען א שטורעם און היות אקוליטש האט געוואהנט גאר נאהנט פון דער פלאזשע, האט ער איהר פארגעשלאגען זי זאל זיך פון שטורעם אויסבעהאלטען ביי איהם. די שעהנע נאטאליא איז אוועק צו איהר בעקאנטען וועלכער האט זי פערשלאסען און געהאלטען ביי זיך גאנצע 3 טעג.

איצט האט זיך שוין נאטאליא געהאלטען פאר זיין כלה און ביידע זענען שטעט'ס צוזאמען געפאהרען קיין ראדאם און געלעבט ווי מאן און ווייב. אקוליטש האט דורך דער צייט אויך ארויסבעקומען ביי זיין „כלה" עטליכע הונדערט זלאטעס.

ווען זי האט זיך אלס „פאננע" געפונען אין אנדערע אומשטענדען האט זי דערפון דערצעהלט איהר געליבטען, וועלכער האט איהר דערקלערט, אז ער וועט מיט איהר חתונה האבען און האט אפילו אויף דעם ציעל ביי איהר גענומען 50 זל. אויף א געבורט'ס-מעטריקא, וועלכע איז נויטיג צו דער חתונה.

עס איז אבער אוועק א קורצע צייט און באלד האט דער חברה-מאן חרטה בעקומען.

די שעהנע נאטאליא האט איהם אנגעהויבען פערפאלגען מיט איהר ליבע און ווען דאס האט נישט געהאלפען האט זי געפאדערט ער זאל איהר אבגעבען כאטש די פאר גילדען וואס ער האט זי געקאסט. אבער אויך פון דעם האט דער „דזשענטעלמאן" נישט געוואלט הערן. א פערצווייפעלטע האט זי איהם איינמאהל אבגעווארט ביים צמענטאזש וואו ער איז יעדען טאג דורכגעגאנגען און ווען ער האט מיט איהר ווידער נישט געוואלט רעדען האט זי 3 מאהל אויסגעשאסען צו איהם פון א רעוואלווער.

ווייזט אויס זי האט איהם נישט געוואלט דערשיסען, נאר בלויז אבשראשען, ווייל נאטאליא איז, ווי מען דערצעהלט, גאר א גוטע שיסערין און ווען זי וואלט געוואלט וואלט ער שוין געווען אויף יענער וועלט.

דער איבערגעשראקענער „חתן" איז באלד אוועק צו דער פאליציי און געמאלדען וועגען אטענטאט אויף זיין לעבען. נאטאליא מיצקעוויטש איז ארעסטירט און איינגעזעצט געווארען אין תפיסה.

עהערגעכטען מיטוואך איז איהר פראצעס פארגעקומען אין ראדאמער קרייז-געריכט.

די בעשולדיגטע האט ערקלערט, אז פון דענערווירונג, האט זי אויסגעשאסען, אבער זי האט נישט געהאט קיין ציעל צו דערשיסען אקוליטשען. אדוו. ז. יוואשילעווסקי האט געבעטען צו אנערקענען פאר אקוליטשען דעם מאראלישען שאדען פון 1 גילדען, ווייל די האנדלונג זיינע געגען נאטאליא איז געווען נעהעריג. דאס געריכט האט אבגעווארפען די פרעטענזיע פון אקוליטשען און האט די בעשולדיגטע נאטאליא מיצקעוויטש גענצליך בעפרייט, אנערקענענדיג, אז זי האט נישט געוואלט דערשיסען.

אר.

א זוהן האט געוואלט איינזעצען דעם טאטען

איך מאך בעקאנט, אז מיין זוהן שלמה אבראמאוויטש (וואלאווא 9) האט מיך איינגעקלאגט אין געריכט, וועלענדיג מיך איינזעצען אין תפיסה.

ס'איז געווען צווישען אונז א כסוף צוליב א רעמאנט אין אונזער בשותפותדיג הויז אויף סלאוואצקיעגא 61.

א דאנק דעם וואס דער אמת איז ארויסגעשוימען אין געריכט, בין איך ארויס פריי.

זאלען כאטש אלע וויסען וואס א זוהן קען בעטייזען געגען זיין אלטען טאטען.

יעקב יוסף אבראמאוויטש

סלאוואצקיעגא 61

חזן ראנטאל דאוונט בזי' קומענדיגען שבת מיט א גרויסען כאר

אונטער דער לייטונג פון א באקאנטען דיריגענט ווערט איינשטודירט א גרויסער כאר פון 40 מאן. פון קומענדיגען שבת אן וועט הזן ראנטאל שוין דאווענ'ען מיט'ן כאר אין שוהל.

ר' ירחמיאל מילער ז"ל

היינט איז די צווייטע יאהר-צייט פון ר' ירחמיאל מילער ז"ל.

וועגען דעם דאזיגען יוד איז דא א סך צו שרייבען און ס'איז דא א סך שבחים נאכצוזאגען. ער איז געווען א חסיד און אן עושר. פון ביידע זאכען האבען זיינע בני-דור געוויסט און נאך מעהר עס געפיהלט. פון זיינע עשירות האבען מענשען נהנה געווען אויף דעם סובטועלסטען, אויף דעם בכבודיקסטען און איידעלסטען אופן, און פון זיין חסידות, פון זיינע מידות-טובות, וואס זענען געווען וואהראפטיגע חסידות זענען מענשען בעווינדערט געווארען. א מענש האט זיין גאנץ לעבען קיין איין ווארט ליגען נישט געזאגט. (דאס איז נישט קיין גוזמא) א ווארט איז געווען טייערער ווי געלד און ער האט עס נישט משנה געווען אפילו דאן, ווען ס'איז איהם פארגעשטאנען צו פערלירען אדער צו געווינען גרויסע סומעס. געווען אזעלכע פאלען ווען ער איז געשטאנען אויף דער הויכער שטופע און געפיהרט בריט-פערצווייגטע געשעפטען; א א מענש וואס האט נישט געוואוסט וואס דאס הייסט שנאה און האט זיך קיינמאהל נישט געפייזערט און איבער אלעם איז ער געווען דורכגעדרונגען מיט לויטער גוטסקייט און מילדקייט פאר יעדען מענש. נישט אומזיסט איז ער געווען טיעף געשעצט אין זיין צייט און זיין גוטער נאמען האט געהאט דעם פיינסטען קלאנג אויף ווי ווייט. אין משך פון איבער הונדערט יאהר האט זיין שם טוב אנגעהאלטען. דאס זאגט עפעס, דאס דערצעהלט פון א שענע יודישע תקופה, פון אנ'איידעלע, פון א מענשליכע, וואס האט געהייסען ר' ירחמיאל מילער ז"ל.

א פראקטיקאנט

איז אונזערע שלאסער און אויטא ווארשטאטען

קען באקומען באשעפטיגונג. באלד געצאהלט

געהאונטשען אבסאלווענטען פון א האנדווערקער-שולע אדער מיט א געוויסער פראקטיק.

„JAWA" Fabryka Cykorji i Art. Żywn. w Radomiu

ווען עס וואלט נישט געווען קיין יודען

עס איז אינטערסאנט, ווי עס וואלט אויסגעזעהען א זיצונג פון פוילישען סיים, ווען עס וואלט אין פוילען נישט געווען א יוד אויף א רפואה. וואס וואל- טען דאן געטהון די פוילישע דעפוטא- טען, וואס פערשמעלצען זייערע סייב- רעדעס מיט דעם יודישען ארגומענט, און וואס בעמיהען זיך צו בעווייזען, אז שולדיג אין אלע צרות אין פוילען איז דער יוד. און. אז מען זאל „ארויסעמיג- רירען" אלע יודען פון פוילען, וועט אויף דעם פאלק קומען די אמת'ע ישועה...

וואס פארא מיטעל וואלט דאן דער האנדעלס-מיניסטער ראמאן בכדי געזונד צו מאכען און פערבעסערען דעם צו- שטאנד פון פוילישען האנדעל און אינ- דוסטריע, אנשטאט זיין איצטיגער „באב- סקער רפואה" פון „נאציאנאליזירען", וואס מיינט מיט אנדערע ווערטער, ענט- יודישען דאס פוילישע ווירטשאפטליכע לעבען.

וואויל און גוט איז באמת די פוילישע דעפוטאטען און סענאטארען, וואס זיי האבען די מעגליכקייט אנצווייזען „קאנ- קרעט" אויף דעם מקור פון אלע צרות אין פוילען. זיי האבען נישט נויטיג צו פערטיפען זיך אין צו שטארקע חקירות פארוואס עס איז אין פוילען אזוי ווי עס איז, און נישט אנדערש. די סיבה ליגט דאך פאר זיי אפען אויף דער האנד: די יודען.

און וואויל און גוט איז אויך די רע- גירונג'ס-פארשטעהער אין סיים, א דאנק דער עגזיסטענץ פון די יודען אין פוילען. ווייל ביי יעדער קריטיק פון דער רע- גירונג אין די געזעצגעבערישע קער- פערשאפטען, ענטהאלט שוין דער אנ- גריף פון די „אפאזיציאנערען" אין זיך א פערענטפערונג פאר די רעגירונג'ס- פארשטעהער אין דער אנווייזונג, אז שולדיג זענען יודען. אין רעזולטאט שליסט זיך איין כמעט יעדע רעגירונג'ס- קריטיק אין סיים און סענאט אין די ראמען פון פארוואורף פאר דער רעגירונג פארוואס זי מאכט נישט קיין „ארדנונג מיט די יודען".

ווען מיר וועלען אבער זיך לאזען צושפילען די פאנטאזיע און פארשטעלען אז אין פוילען זענען קיין יודען נישט פערהאן. וואס וואלט דאן געווען?

לאמיר אויף א מאמענט אננעמען, אז אין דער סטראגאן-בראנזשע איז נישט פערהאן קיין איין יוד, אז יודען זענען לגמרי נישט פערטרעטען אין האנדעל און אין דער אינדוסטריע, אז די אלע פאזיציעס אין גאנצען פוילישען ווירט- שאפטליכען לעבען זענען דורכאויס בעזעצט פון ריין-ארישע פאלאקען. צי וואלט דאן אין פוילען געווען דאס לע- בען לייכטער? צי וואלטען מעהר פוילישע ארבייטער געווען בעשעפטיגט אין די פאבריקען און אונטערנעמונגען? מען קען דאך נישט אננעמען, אז די וויר- טשאפט, די פראדוקציע אין לאנד וואלט דאן געשטאנען אויף א העכערען ניווא ווי איצט; ווייל עס האט דאך קיינער, חלילה, ביז-איצט אויך נישט געשטערט דער פוילישער קערנדיגער בעפעלקע- רונג. פאלאקען פון איניציאטיוו און ענערגיע פריי צו ענטוויקלען זייערע פעהיגקייטען. אט האבען מיר דאך בעת'ן בעטראכטען דעם בודזשעט פון מיניסטעריום פאר סאציאלען שוץ אין סיים געהערט, אז דאס פוילישע דארף איז אהן דאקטוירים. צי וואלטען געווען מעהר דאקטוירים, ווען עס זאלען אין פוילען אינגאנצען נישט זיין קיין יודען אדער ווען עס וואלטען אין לאנד אינ- גאנצען נישט געווען קיין יודישע דאק- טוירים?

עס ווערט געפיהרט א פערביטערטער קאמף געגען יודען אויף אלע געביטען נישט דערפאר, וואס יודען האבען עפעס פערכאפט, נישט דערפאר ווייל זיי הא- בען עפעס ביי וועמען צוגענומען, נישט דערפאר ווייל זיי זענען באמת מיט עפעס וואס שעדליך פאר דעם לאנד, א שטערונג פאר זיין ענטוויקלונג, וואוקס אין פערשטארקונג, נאר פשוט דערפאר ווייל זיי קענען דינען אלס דער אידעי- אלסטער אביעקט ארויפצווארפען אויף זיי כל'ערליי אייגענע פערשולדיגונגען און חטאים. ווייל זיי קענען דינען אלס שעיר-לעזאזל, ווייל קעמפען געגען זיי הייס געהן אויף דער ליניע פון קלענ- סטען ווידערשטאנד,

וואלט דעריבער טאקע געווען אינ- טערסאנט, ווי אזוי עס וואלט אויסגעזעה- ען א סיים אהן דעם יודישען ארגומענט עס וואלט געווען זעהר טשעקאווע צו וויסען ווי אזוי עס וואלטען זיך אויס- געלעבט אין א סיים פון א „יודען-ריי- נעם פוילען" די אלע אנטיסעמיטישע דעפוטאטען, די פערשידענסטע סטאכ'ס, וואזשניאק'ס, דודזשינסקי'ס און ווי זיי הייסען דארט. מיט וואס פארא מיטלען זיי וואלטען דאן געוואלט היילען די אלע אנגעהטאגטע פראגען פון דער פוילישער ווירקליכקייט, וואס פאדערען אי ענטפער. די אלע פראגען און פראב- לעמען, ווערען איצט דורך דעם יודי- שען ארגומענט, וואס ווערט מיט אזא שפע בענוצט דורך געוויסענלאזע דע- מאגאגען, נאר פערדונקעלט און פער- נעבעלט.

ש. קראקאווסקי.

דער געבאט אין יעצטיגען מאמענט.

מ. רעז

און ווידער אמאהל קומט מיר אויס צו ברענגען פאר דער עפענטליכקייט מאנכע מיינע בעאבאכטונגען פון דער לעצטער שעה. איך האב געפונען פאר ריכטיג און נויטיג די דאזיגע בעאבאכ- טונגען פאר אייך, ליבע לעזער און ראדאמער יודישע בירגער, צו בע- האנדלען און בעלויכטען, ווייל עס האנ- דעלט זיך אין אנ'ערנסטע פראגע.

עס האנדעלט זיך געמליך אין א צו- קונפטיגע יודישע רעפרעזענטאנץ אין שטאדט-ראט, וועלכע מוז דאס מאהל, ביי דער איצטיגער פאליטישער לאגע, קומען מיט א „ודע שתשוב" און דער הקול קול יעקב זאל נישט זיין פאר די צוהערער פון צווייטען צד קיין חוזק נישט פאר דער פערזאהן און נישט פאר דער פארם און ארט רעדען. עס קען בשום אופן נישט געשעהן, אז עס זאל זיין א פארשטעהערשאפט מיט איין איינציגען „גראמאטנע" (באמת א גראמאטנע) ווי עס איז געווען ביז יעצט.

ליידער ווערט די פראגע — לויט מיין מיינונג — זעהר נישט ערענסט באטראכט. דהיינו: עס איז פארגעקומען אין לאקאל פון דער גמינע א פערזאמ- לונג מיט דער בעטייליגונג פון עטליכע צוואנציג פערזאהן. דארונטער זענען גע- ווען 4 פרעסע-פארשטעהער, 5 געוועזע- נע ראטמענער, 2 פארשטעהער פון קליינהענדלער-פעראיין, וועלכע האבען זיך פון דער בעראטונג צוריקגעצויגען, 1 פועלי-ציוניסט מיט אנ'אייגענעס פא- ליטישען פלאטפארם, און 2 פערזאהן, וועלכע האבען ערקלערט, אז זיי רעפרע- זענטירען נאר זיך אליין.

עס איז אלזא געבליבען קוים א מנין יודען, וועלכע האבן מינדלעך אהן יעדער בעשטעטיגונג עיקלערט, אז זיי רעפרעזענטירען 3 אדער 4 ארגאני- זאציעס.

ביי אזא צוזאמענשטעל און אויך ביי א בעדייטענדע מיינונג'ס-ערשידענ- הייט פון דער מיקראסקאפישער גרופע, איז אנגעווארפען געווארען דאס בעשא- פען א טעכנישע קאמיסיע אויפן יסוד פון „שמור לי ואשמר לך" צו טיילען מאנדאטען און אנפיהרען מיט די וואה- לען.

איך זעה צום ערשטען מאהל ווי עס ווערט ארגאניזירט א וואהל-אקציע ביי דער געזעלשאפט און קען בשום אופן נישט פערשטעהן ווי עס נעמט זיך ווער אונטער אויף אייגענער האנד און אויף א טאטאליסטישען אופן דער יודי- שער בעפעלקערונג אנצווארפען זיינע נבחרים, אפילו ווען ער וויל זארגען דערפאר, אז דער אויבער-פרעסטיזש און זיין איבערוואג איבער אנדערע זאל נישט געריהרט ווערען.

דער איצטיגער מאמענט, ווען ס'איז לית מאן דפליג, אז די יודישע בע- פעלקערונג זאל שאפען אנ'איינהייטליכע ליסטע, מוז אויסגעהערט ווערען די מיינונג און דער רצון פון די ברייטע שיכטען און נישט פון א פאר יחידים.

איך וויל בעטאנען, אז איך פערפאלג נישט קיינעם אין דעם ענין און האב נישט קיין שום פערזענלעכע אינטערע- סען. איך זאג דאס ווי איך דענק און אפשר איז דאס מיין מאראלישער חוב דאס עפענטלעך צו ערקלערען.

אפשר מיינט איהר אנדערש און גע- פינט עס פאר ריכטיג — טא טהוט ווי איהר פערשטעהט.

די קונסט פון האנדעל.

ווען מען באריהרט די פראגע וועגען ארגאניזירען קורסען פאר סוחרים, בכדי זיי ווי געהעריג אויסצושולען און בא- קענען מיט דער קונסט פון מאדערנעם האנדעל, זעהט דאס אויס ווי הוילע פאנטאזיע, אדער סתם אוטאפיע.

מען האט זיך איינגעשמועסט: ווער ברויך עס? צי זענען יודען שלעכטע סוחרים? מיר זענען דאך עפעס אלטע סוחרים פון דור-דורות. וועלכע האבען א טראדיציע אונטער זיך.

זענען דאך די ערשטע סוחרים נאך געווען יעקב אבינו'ס קינדער. דער האנדעל איז נאך דעמאלט באשטימט געלעגען אין די וויקעלעך, ווען די קינ- דער פון יעקב, פון אונזער אייגענטלי- כען אור-שטאם זענען געווען געניטע סוחרים. איבריגענס איז עס דאך שוין דעמאלט געווען זייער פרנסה - קוואל און יניקה. ווי עס דערצעהלט אונז די געשיכטע האבען זיי געהאנדעלט מיט באלזאמען און וואס עס האט זיך גע- לאזט.

אפילו אין די צייטען פון דעם יודי- שען מלכות האבן זיך יודען הויפטזעכליך פארנומען מיט האנדעל, מאכענדיג פארשידענע טראנזאקציעס מיט די פע- ניציאנער און גריכען. שפעטער אין משך פון גירושים אין די גלות - לענ- דער זעהען מיר די יודען אלס די טרעגער און פערשפרייטער פון האנדל, אזוי אין שפאניע ווי אין איטאליען. אין פארטוגאל און אין האלאנד.

אויך ביי אונז אין פוילען האבען יו- דען נישט ווייניגער מיטגעווירקט צו דער פערשפרייטונג און פאפולאריזירונג פון האנדעל. דאס וואס דער האנדעל געפינט זיך ביי אונז אויף א גענוג הויכען ניווא איז אין א גרויסער מאס צו פארדאנקען דער יודישער איניצי- יאטיוו, מיה און אינטענסיוויטעט.

די צייטען האבען זיך אבער געביטען. דער סוחר איז ווייטער נויטיג. ער מוז אבער זיין צוגעפאסט צו די פאדערונ- גען פון דער צייט. עס פאדערט זיך איצט א מאדערנער קויפמאן, וועלכער זאל ענטשפרעכען די באדערפנישען פון היינטיגען לעבען. דאס איז איין סיבה. צווייטענס קלויבען זיך די קריסטליכע סוחרים אריינצוטראגען א געזעץ-פרא- יעקט לויט וועלכען עס זאל פארוועהרט ווערען אהן א האנדעלס-דיפלאם, אדער האנדעלס-שול בכלל צו פיהרען וועל- כעס עס איז געשעפט. אייב דאס אוי- בענדערמאנטע זאל אדורכגעפיהרט ווע- רען, וואלט עס נעהמען א גרויסער קלאפ פאר'ן יודישען האנדעל און סוחר־טום.

מיר האבען געהאט א געלעגענהייט צו בעזוכען די האנדעלס-קורסען ביים טשענסטאכאווער סוחרים-פעראיין. דער גרויסער זאל פון פעראיין, וואו די לעקציעס קומען פאר, איז איבערפולט. מיר זעהען דארט פארשידענע שיכטען פון סוחרים, אלטע קואליפיצירטע סוח- רים, אנגעשטעלטע פון געשעפטען, יו- דען בעבערדעלטע, באבארדטע און סתם יונגעלייט.

מען זיצט פערטיפט אין די ביכער און קאיעטען און מיט דער גרעסטער אויפמערקזאמקייט הארכט מען זיך צו צו די פארלעזונגען און לעקציעס פון די פראפעסארען. אזעלכע שילער, וועלכע זאלען זיך אזוי פלייסיג לערנען טרעפט מען זעלטען. יעדעס ווארט ווערט איינ- געשלונגען, ערקלער דער לייטער פון די קורסען פראפ. מארגוליעס. מען מוז אויסנוצען די 4 חדשים בכדי זיך ווי געהעריג אונטערצוריכטען צו זיין א גוטער און היינצייטיגער סוחר.

די קורסען קומען פאר דריי מאהל וועכענטליך — דינסטאג, דאנערשטאג און זונטאג אוונד. דער אינטערעס צו די קורסען איז א געוואלדיגער. יעדען טאג ווענדען זיך פרישע רעפלעקטאנ- טען, אבער זייער ביטע ווערט ליידער אפגעווארפען, ווייל דער זאל איז צו ענג פאר אזוי פיל פערזאן. לויט אלע וואהרשיינליכקייטען וועט ארגאניזירט ווערן א פרישער קורס.

פרעלעגענטען אויף דעם קורס זענען די ה"ה: ד"ר. מארגוליעס, אינזש. מאר- קאוויטש, אדוו. האסענפעלד, אדוו. קרייסקאפ, מגר. קראמאלאווסקי, ד"ר. מערינג און ס. מארקאוויטש.

דער לעהרן - פראגראם איז זעהר א רייכער. עס ווערן געגעבען לעקציעס וועגן אלעם וואס עס האט א שייכות צום האנדל און ווירטשאפט. מיר בא- קומען א דאנק דעם קורס נייע קאדרען פון אויסגעשולטע פאכמענישע סוחרים וועלכע וועלען פארטזעצען דעם ריהמ- פולען יודישען האנדעלס-גייסט.

עס וואלט געווען צוועקמעסיג, אז אויך ראדאם און קעלץ זאלען דאס זעלבע ארגאניזירען.

ע. יאקובאוויטש.

דאנק-בריעף פון „יוואָ" צו דער קהלה
צו דער פערוואלטונג פון דער יודישער קהלה אין ראדאם

זייער חשוב'ע הערן:

מיט גרויס צופרידענקייט האבען מיר זיך דערוואוסט, אז איהר האט אסיגנירט א סטיפענדיע פאר אונזער מיטארבעטער פ' גבריאל ווייסמאן, כדי צו געבען די מעגליכקייט ארויסצוגעבען זיין בוך „ראדאמער-פאלקלאר" און אויך צו פירען ווייטער זיין ארבייט אויפן פעלד פון יודישע פאלקלאריסטיק און פילאלאגיע. איר האט געטון א גוטע זאך. מיר פארהאפען, אז אויף אייך קוקענדיג וועלען אויך אנדערע קהלות נעמען טאן פאר וויסענשאפטליכע אר- בייט ביי זיך. עס איז שוין לאנג צייט, אז די יודישע קהלה-פארוואלטונגען זאלען סיסטעמאטיש אוועקשטעלען די אויספארשונג פונ'ם יודישען לעבען אין זייערע שטעט און זאלען זיך אינטערעסירען אי מיטן היינט אין מיט'ן אמאל.

מיט גרויס דרך - ארץ

ז. קאלמאנאוויטש.

טייל יודען האבן יא בעקומען און די רעשט—נישט.

די היגע קאמונאלע שפארזאמקייט'ס- קאסע (ק. ק. א.) האט מיט א געוויסע צייט צוריק דערהאלטען 50 טויזענד זלאטעס צו פונאנדערטיילען הלוואות פאר ראדאמער האנדווערקער, אויסצו- צאהלען אין משך פון 5 יאהר, רעכנענ- דיק 7 פראצ. א יאהר.

אין אנפאנגס האבען יודישע האנד- ווערקער אויך בעקומען הלוואות צו עטלעכע הונדערט זל. ביז טויזענד. די לעצטע צייט אבער האט מען אויפ- געהערט ארויסצוגעבען הלוואות די יו- דישע בעלי-מלאכות.

ווי מען אינפארמירט אונז, איז ס"ה ארויסגעגעבען געווארען פון די בע- שטימטע 50 טויזענד זל. — נאר 4 טויזענד זל. פאר יודען. ד"ה, אז נאר א קליינער טייל האט בעקומען. די רעשט יודען וואס האבען זיך איינגעגעבען, בעקומען ענטפערס, אז מען האט זיי אבגעזאגט.

„רבי די קוה איז אייערע"...
די אבגעשווירענע יודישע בערד וואקסען שוין ווידער.

מיט'ן היגען „דזיען-דאברי" איז נישט קיין פשוט'ע מעשה. יעדעס מאל ענדערט זיך דארט די שטימונג. אמאל (גאנץ אפט) דערלאנגט מען א שפילקע- לע די זשידעס, און אמאהל (גאנץ זעלטען) מאכט מען א חנ'דעלע צו די „סטאראזאקאנניך". דא אנומעלט האט זיך דער „דזיען-דאברי" עפעס א נעם געטוהן צו די ראדאמער ענדעקעס און זיי ארייגעצייילט אחת ואחת. האבען מיר געמיינט, אז שוין: אז וויבאלד די אטאקעס זיינע האט ער פערקירעוועט אין אנ'אנדערע ריכטונג און דווקא אין לאגער פון אונזערע שונאים, וועט ער דאך ווייניגסטענס פערגעסען אין אונז: אויב נישט קושען, איז כאטש נישט בייסען. הויבט זיך אבער נישט אן. נישט-קשה. דער „דזיען-דאברי" פער- מאגט א רייכען ארסענאל פון כלי-זין און ער קען שיסען אויף צווי פראנטען מיט א מאהל.

באלד נאכן ברוגז מיט די ענדעקעס האט זיך אים אונטערגעריקט א גאלדע- נע געלעגענהייט: - טיפוס - עפידעמיע, ריינקייט און... יודישע בערד. א וואויל פערדעלע, אז א מחיה איז אזש צו ריי- טען דערויף. האט ער טאקע אבגע- לאזט די ענדעקעס (און אפשר גאר חבר געווארען מיט זיי) און זיך א נעם געטוהן צו די יודישע סוחרים פון הע- רינג, קאשע און מעהל און ווידער צו די יודישע בערד.

היינטיגע וואך האט זיך דער „דזיען- דאברי" אויסגעסטראיעט מיט פאטא- גראפיעס, וועלכע שטעלען פאר דעם וואהעל וואו יודישע קרעמערקעס שטע- העז מיט פעסלעך הערינג און בעטען די פויערים צו קויפען ביי זיי, ווייזענ- דיג פערשידענע מוסטערען פון זייער סחורה. פערשטעהט זיך, אז די בילדער זענען אזוי צוגעשפיצט, אז זיי ווייזען לויטער שמוץ און ברוד. צו דעם געהט נאך צו א גאנצער מאמר, אז די הע- רינג זענען נאך ערגער ווי פון מיסט ארויסגענומען. דאס זעלבע רעדט זיך דארט וועגען קאשע און מעהל, וואס זענען אויסגעשיט אויף דער ערד און נאכן צוטרעטען זיי מיט די פיס, הויבן עס אויף פון בלאטע און פון אלע אומ- ריינקייטען די יודישע סוחרים און פער- קויפען עס צום עסען.

דער „דזיען-דאברי" דערמאנט דער סאניטארער קאמיסיע זי זאל דארט כאפען א קוק. ער איז דאן זיכער, אז א סך פון אזעלכע שטעלען און קראמען וואלטען ליקווידירט געווארען.

אבער כאראקטעריסטיש איז איין זאך. נאכן בעשרייבען דעם וואהעל, טהוט זיך דער „דז. ד." א קעהר צו דער מאלא גאס (א געסעלע לעבען וואהל) און אויך דארט געפעלט איהם נישט דער „נאביאל", ווייל מען גיעט צו לעקען די קונים דעם קעז און פו- טער אויף צו פרובירען דעם טעם און עס געהט חוץ דעם פון האנד צו האנד. דא דערמאנט ער שוין נישט, אז די סוחרים פון קעז און פוטער זענען יודן, אבער ער דערמאנט אויך נישט, אז דאס זענען די פויערטעס פון די ארו- מיגע דערפער און ער פערגעסט זיי צו לערנען הלכות נקיות. פון זיי האט ער ער קיין פאטאגראפיע נישט ארבגענו- מען, ווי עס זעהט אויס ביי זיי דער קעז מיט דער פוטער. מא, וואס זא מען רעדען, אז ס'איז אייגענס...

— נו, יא, רבי די קוה איז אייערס...

און נאך א זאך לאזט מיך הערען דער „דזיען-דאברי", אז דער טיפוס לעשט זיך אויס. דאך שרעקט איהם ס'הארץ, אז די בערד וואס מ'האט אבי- געשווירען ביי יודען, וואקסען שוין צו- ריק און ער „ראדזשעט" מ'זאל זיי ווי- דער נעמען גאלען כסדר און און אויף סטאלע. און אויך זאל די דיזענפעקציע- סטאציע זיין טעטיג א גאנץ יאהר.

מאיר הערץ.

ווייב און קינדער ווילען איינגאנצען דעם אוצר פאר זיך

פון דער סעריע „די פוילישע פאוסטאניע“

III

זיי האבען גוט פערשטאנען די גרויסע סכנה, אין וועלכען דער טאטע האט זיך געפונען. דער קאסטען גאלד האט זיי אבער געמאכט פערגעסען אין אלץ. דאס גאלד מיט די ברילאנטען האבען פערכונקעלט פאר זייער אויג די פיינליכע שרעקענ'ס-בילדער. די קאזאקען מיט זייערע פערד, וועגען וועלכע דער טאטע האט נאר-וואס דערצעהלט, זענען פערלאשען אדער פערדעקט געווארען פון דעם צעבלישטשעטען גאלד, וואס האט א פוירגעקוקט פון אונטער די שניקעס און פון אונטער דער פאדלאגע.

מענדעל האט אבער נישט געקאנט קומען צו זיך. ער האט נאך אלץ ארייננגעהעשעט אין פיעקעליק אריין, און שוין באלד אויסגעזאגט אויסענווענדיג גאנץ וידוי. ערשט חיה-רויזע, דאס ווייב, האט איהם א שלעפ-געטוהן פון הינטען פאר'ן קאלנער און ווי א פער'חלש'טען גענומען מונטערען, טרייסלענדיג איהם אויפ'ן גאנצען קערפער:

— גענוג שוין, מענדעלע! ביזט דאך איצט נישט אין וואלד. דאנק און לויב גאט, אז די סכנה איז שוין פערביי. זעהסט דאך, אז מ'האט מיט דיר חסד געטהון און דיר אינטערגעשיקט דעם קאסטען גאלד. געה שוין, געה, נארעלע! אין הימעל האט מען דיר נישט געוואלט קיין שלעכט'ס-טהון. ס'איז בלויז געווען א נסיון, און די קאזאקען האבען דיך געיאגט צום גוטען, והא ראיה, אז ס'האט דיר גארנישט געשאדט, און דו האסט נאר אנ'אוצר געפונען. קום, מענדעל, קום, שטעה-אויף און דערצייל ווייטער, וואס דער רבי פון מאגלעניצע האט דיר געזאגט און ווי אזוי דו האסט דעם קאסטען גאלד געפונען.

חיה-רויזע איז געווען א חסידיש-פרומע יודענע. זי האט געשטאמט פון רבנים און גוטע יודען. דער מאגלעניצער רבי אליין האט איהר אנגעהערט א פעטער. מענדעל האט איהר דערפאר טאקע נוהג-כבוד געווען. און איצט, ווען זי האט איהם געזאגט אזעלכע הארציגע ווערטער, האט עס איהם גערירט און ער האט זיך צוריק אויפגעזעצט, אבגע-זיפצט און מיט לויטער-אויסגעטרערטע אויגען גענומען ווייטער דערצעהלען.

ווען ער האט געענדיגט צו דערצעהלען די גאנצע געשיכטע, איז שוין דער טאג אין דרויסען לאנג געשטאנען א העלער און א זוניגער.

צום סוף האט מענדעל דערצעהלט זיין בני-בית, אז דער מאגלעניצער רבי האט איהם געהייסען זיך בארגען געלד ביי זיינעם א בעקאנטען חסיד אין מאגלעניצע, כדי צו קויפען נאך א פערד און דווקא פאהרען אהיים מיט דער לאדונג, נישט געקוקט אויף דער גרויסער סכנה; ווי ער, דער מאגלעניצער, האט איהם מבטיח געווען, אז ער וועט ניצול ווערען פון שלעכט'ס און, אגב, גארנישט קיין חרטה-האבען אויף זיין סכנות'פולער נסיעה. מענדעל האט דערביי צוגעגעבען, אז דער מאגלעניצער רבי האט איהם ביים געזעגענען בפירוש געזאגט, אז ער זאל איהם צונעמען פאר א שותף כאטש אויף א דריט-חלק פון דער מציאה.

מענדעל איז אנטשוויגען געווארען. ער האט אויסגעגלאצט א פאר פרעגענדיגע אויגען צו חיה-רויזלען און צו די קינדער, ווי איינער זאגט:

— נו, וואס זאגט איהר?

אין שטוב איז א ווילע א שטילקייט צוגעפאלען. איינער האט דעם צווייטען אנגעקוקט מיט פער'חידוש'טע אויגען און יעדער האט געקנייטשט מיטן שטערען, ווי קיינער וואלט זיך נישט געוואלט אריינמישען און מורא געהאט צו זאגען א דעה.

אויף חיה-רויזעל'ס פנים, הגם זי איז געווען א חסידישע טאכטער מיט א סך אמונה און מיט גרויס דרך-ארץ פאר איהר פעטער, דעם מאגעלניצער רבי — האט מען דאך געקאנט בעמערקען אנ' אומצופרידענהייט פון מענדעל'ס פראגע. לויט איהר גרימאסע אויפ'ן פנים האט מען זיך געקאנט אנשטויסען, אז די לעצטע ווערטער מענדעל'ס האבען איך נישט גוואלדיג הנאה-געטהון; פערקעהרט, מען האט געקאנט פון איהר פנים ארויבלייענען, אז זי האט פערדרוס און זי איז בייז, ווי מען פאלט-אויס דאס פארצושלאגען. זי האט אבער גישט גערעדט א ווארט. זי האט אראבגעלאזט דעם קאפ און נישט געקאנט רעכט קוקען אין די אויגען אריין פון מענדלען, איהר מאן.

דאסזעלבע האט מען אויך געקאנט בעמערקען אין די פנים'ער פון די קינדער. אויך זיי זענען געווען אנגעבלאזען און אוועקגעקוקט יעדער אין אנ'אנדער ווינקעל. מענדעל האט געבלאנדזשעט מיט זיינע תמ'עוואטע אויגען פון איינעם צום צווייטען און געפרעגט אויף שטיס-לשון וואס ער זאגט.

ער האט זיך אבער נישט געקאנט דערווארטען אויף אנ'ענטפער. האט ער צוגערופען דאס קלענסטע קינד, א מיידעלע פון אכט יאהר, און עס געפרעגט:

— איטעלע, צי קומט דעם רבי'ן א חלק, אדער נישט? די מאמע מיט דיינע שוועסטער און ברידער שווייגען. זאגזשע דו, עפען ס'מויל און רעד!

— כ'ווייס נישט וואס דער טאטע פרעדט, — האט דאס קינד געענטפערט אומשולדיג, זיצענדיג אויף מענדעל'ס שויס.

—הער מיך אויס, מיין קינד. האט מענדעל גענומען געבען צו פערשטעהן — האסט דאך געהערט, אז דיין טאטע האט געפונען אנ'אוצר. על-כן, אזוי ווי דער מאגלעניצער רבי, אייער פעטער, האט מיר געזאגט, אז איך זאל איהם געבען א דריט-חלק פון דעם אוצר, דעריבער פרעג איך דיך, צי עס קומט טאקע דעם רבי'ן אזויפיל? —

מענדעל האט גערעדט צום קינד, ווי צו א דערוואקסענעם מענש. דאס קינד האט אויסגעשטעלט די קליינע מילדע אויגעלעך און קנאפ וואס פערשטאנען, וואס דער טאטע רעדט. עס האט בלויז צוגעשאקעלט מיט'ן קעפעל, ווי עס וואלט פערשטאנען.

ווען מענדעל האט אויסגעצייגען די האנד, וועלענדיג ווייזען דעם קינד, וואו דער אוצר ליגט בעהאלטען, איז חיה-רויזעל האסטיג א שפרונג געטהון ווי א האז. זי האט מעהר נישט געקאנט בעהערשען איהר שטילשווייגען, איז צוגעלאפען אויף איין שפרונג און ארויסגעריסען דאס קינד פון מענדעל'ס שויס, מיט א געשריי:

— בהמה! פאר אזא קינד געהסטו דערצעהלען, וואו דער אוצר ליגט? ס'וועט דאך ארויסגעהן אין שטעדטעל און אויספלוידערען פאר אלע מענשען. וואס וועלען דאן די מענשען זאגען? זיי וועלען זאגען, אז דו האסט דאס גאלד און זילבער גע'גנב'עט. אויסערדעם פרעג איך דיך, בעל-עגלה'שער קאפ, ווי מאכט מען זיך אזוי צו נאר און מען געהט זיך האלטען אנ'עצה מיט א פיצעל קינד?

— אז איהר זענט אלע שטום געוואָרען און פערשלאסען די מיילער, — האב איך געפרעגט איטעלע'ן. אייערע הערצער זענען שוין פול מיט גליסטונג און תאווה צום גאלדענעם קאלב. דעם מאגלעניצער רבי'ן, וועלכער האט מיר די ברכה געגעבען און זיך בפירוש אויסגערעדט צו זיין א שותף, האט איהר שוין אוועקגע'פסק'ענט. — נישט'קשה, איך דערקען עס שוין אין אייערע אנגעבלאזענע נעז. איהר האט שוין וועניג דעם אוצר; האב איך מיך געווענדעט צו א קליין קינד, וואס האט נאך א ריין נשמה'לע און אומשולדיג הערצעלע, — זאל דאס קינד זאגען, זאל דאס קינד פסק'ענען. די נארישע רייד פון א קליין קינד זענען שענער און עהרליכער ווי די רייד פון די דערוואקסענע חכמים.

מענדעל האט זיך ביי די ווערטער וועהר צעקאכט. ער איז אראבגעשפרונגען פון פיעקעליק, צוגעלאפען צום קינד, עס געקושט און ווידער געפרעגט אין א להכעיס-טאן:

—איטעלע, אלזא, וואס זאגסטו? ס'קומט דעם רבי'ן א חלק? —

— יא, יא, טאטע! ס'קומט, ס'קומט! — האט דאס קינד גערעדט שטימליך און זיך געפרעהט פון חכמה'לע, צוטוליענדיג זיך פעסטער צום טאטען, אויס מורא פאר דער מאמען.

דא איז שוין חיה-רויזעל געווארען אין כעס און האט געוואלט דאס קינד שלאגען. דער טאטע האט זיך אבער איינגעשטעלט און געשריגען מיט רוגזה: „אוועק, געצענדינערין! נישט דערוועגן זאלסטו זיך אנצוריהרען דאס קינד. וואס זאגט לויטער אמת!

חיה-רויזעל האט זיך נישט געקאנט איינהאלטען און געסטראשעט דאס קינד מיט א שטריק אין האנד, אז ס'זאל למען-השם נישט רעדען א ווארט אין דרויסען פאר די קינדער

2

מען קלאפט אין די לאדענ'ס

מענדעל איז געווען אויפגערייצט און ס'האט קיין סך נישט געפעהלט, אז ס'זאל אויפפלאקערען א גרויסע מחלוקה. פלוצלינג איז אבער שטיל געווארען. איבער דער שטוב איז ראפטום דורכגעלאפען א הילך, וואס האט זיך געטראגען פון די לאד'ענס. אלע אין שטוב זענען דערשראקען געווארן און בעקומען בלאסע פנים'ער.

(ווייטער קומט)

י. ב. שטריימאן

איין בוים דעם צווייטען דערצעהלט

די פראסט קריכט ארויף אויף די דעכער
אזוי ווי אויף א לייטער א הון
רויטער שוים אין א בלויעלכן בעכער
בייט אויף אין מזרח די זון.

די פראסט קריכט ארויף אויף די שויבען
ווי פודער אויפ'ן פנים פון א פרוי
אויף דער ערד שפאצירען די טויבען
און קלויבן א פעדער, א שטרוי.

א ווינט גלעט די ביימער די ווייסע
וואס זענען באלאדן מיט שניי
און איין בוים דעם צווייטען א מעשה
דערציילט איצט פון פרילינג און מאי.

„לאמבעט - וואק“

ס איז פאראן א טאנץ א נייער
וואס מען רופט אים „לאמבעט-וואק“ —
ס'איז א טאנץ מיט ברען און פייער,
נאר דער סוף איז מיט... א קלאג:

טאנץ טען אים מיט ברען און פייער,
טאנצט מען „לאמבעט-וואק“ אזוי,
אז ביי יעדער אפשטעל-פויזע
שרייען אויס די טענצער: אוי!

• • •

פרעג איך אייך, א וואו איז יושר?
אונזער „אוי“ אינמיטען דרינען??
אונזער קרעכץ, אוי טאטע-פאטער,
וויל מען אויך אונז נישט פארגינען?

פון פאבריק, בענק, געשעפטען,
האט מען אונז שוין פעסט פארטריבען,
און עס איז פון אלע גליקען
אונז דער אוי אליין פארבליבען.

קומען-איצטער אט די טענצער,
אר'ער כשרע געוויס
מיט א טאנץ אזא, אין וועלכען
אלע איקען מיט די פיס!

יא, ס'איז איצט די העכסטע מאדע
אויפן אוי-טאנץ „לאמבעט-וואק“ —
מילא אויב זיי ווילן דוקא
אונזער אוי אונזער קלאג.

וענען מיר פון פולען הארצען
זיי אוועקצושענקען גרייט, —
זאלען זיי זיך טאקע אויקען,
אבער נישט אין טאנץ און פרייד.

זאלן זיי זיך טאקע אויקען
נישט פון וואוילטאג, נאר פון וויי,
נישט פון לוסט דער „אוי“ זאל קומען.
נאר פון פיינלעכן געשריי!

יענער „ה“. דאס הייסט דער המן,
ביידע „גימלען“ ביי דער זייט,
מיט דער בלוט באפלעקטער באנדע
מיט אלע ברוינע לייט.

וואס ס'איז לאנג שוין צייט דערלעבען
און דערזעהן דעם בראך אויף זיי
זענען מיר גרייט צו שענקען
אונזער אוי און אונזער וויי.

ווייל ווי „לאמבעט וואק“ מוז ענדלעך
קומען אויך אויף זיי דער טאג,
ווען ס'וועט ענדיקען דער טאנץ זיך
מיט א אוי און מיט א קלאג!

א. ק.

היינטיגע שידוכים.

מאנאלאג פון א שדכן.

— איך בין אנ'אלטער שדכן; מיין נאמען איז נחמן. נחמן דער שדכן, רופט מען מיך. שבת נאך פסח ווער איך אלט 62 יאהר; א שדכן בין איך געווארען צו 30. הייסט עס, אז איך בין שוין אין שדכנות 32 יאהר. און אזוי ווי איך פיהר צוזאמען ארום 150 פארלעך א יאהר, מיינט עס, אז איך האב שוין חתונה געמאכט ארום פינף טויזענד פארלעך.

א פיר טויזענד פון זיי האבען זיך שוין זיכער גע'גט. און אפשר כעהר ווי פיר טויזענד... און די איבעריגע וואס מוטשען זיך נאך, פערשעלטען מיר די יאהרען מיט די טעג; וואס זיי ווינשען מיר, זאל פאלען אויף די נאציס.

אייך זאגען, אז די געשעפטען מיינע איז א גוטע, קען איך נישט; פאראן א סך בעסערע געשעפטען. נאר, אז מען מוז — מוז מען; מען איז דאך, מעהר-ווינציגער א מאן פון א פרוי און א טאטע פון פינף גרעסערע קינדער און אלע דארפען און ווילען און מוזען לעבען.

און א איינער איז א שניידער, אדער א שוסטער, אדער א קצב איז בעסער? בין איך א שדכן!

נאר נישט דאס בין איך אויסען. וואס איך וויל, איז, איהר זאלט האבען א שטיקל בעגריף, וואס דאס איז אזוינס...

אמאליגע יאהרען האט מיין פרנסה געבליהט: בחורים און מיידלעך און גע'גט'ע מענער, און אלמנות האבען געוואוסט, אז מען דארף זיך ווענדען צו א שדכן און דער שדכן וועט זיי שוין פעריזארגען... זעלטען ווען א פארל איז זיך צונויפגעקומען אהן א שדכן. אבער היינט דארף מען דעם שדכן אויף טויזענד כפרות. א בחור מיט א מיידעל טרעפען זיך אין א טאנץ-זאל, מען ווערט דערשוויצט, נעהמט מען זיך אפקיהלען. ער, דער בחור, פיהרט זי אפ א היים אין א טאקסי, פאהרענדיג ווערט געשלאסען דער שידוך.

בלייבט שוין פארן שדכן גארנישט וואס צו טון; זענען טאקע היינט די שדכנים אויף געהאקטע צרות; זיי געהען כמעט אלץ אויס פאר הונגער.

וואס טויג אייך מעהר? אפילו מיינע צוויי עלטערע טעכטער האבען נישט בעדארפט אנקומען צו מיר נאך חתנים.

זיי האבען זיך אליין אויסגעפינען א פאר אידיאטען, א פאר לאכודרעס, ליידיגעהער, חברה, וואס ווילען נישט ארבייטען, און חתונה געהאט בשתיקה, אז נישט איך, נישט מיין פרוי האבען געוואוסט.

ערשט דריי וואכען נאך דער חתונה האט מען אונז אנגעזאגט די פרייליכע בשורה...

אט אזוי האבען מיינע צוויי עלטערע טעכטער נעהאנדעלט... דאס, וואס זייער טאטע איז א שדכן, האט זיי גאר נישט געארט...

אזא צייט האבען מיר, שדכנים, היינט און עס ווערט אלץ ערגער און ערגער.

די היינטיגע יוגענד איז שרעקליך לייכטזיניג. מען פרעגט נישט ביי קיינעם. פאר זיי איז נישטא קיין טאטע, קיין מאמע, קיין פאלגען, קיין עצות — הפקר א וועלט.

אבי מען האט חתונה... שפעטער זעהט מען זיך ערשט ארום, אז מען איז אריינגעפאלען; א סך יונגע לייט אנטלויפען פון זייערע יונגע ווייבלעך, און די יונגע ווייבלעך בלייבען איבער מיט קינדער און זיי ליגען שפעטער אויף טאטע-מאמעס פלייצעס... איהר ווייסט עס פונקט אזוי ווי איך. איך דארף עס אייך נישט דערצעהלען.

און טאמער געפינט זיך שוין א מיידל, וואס קומט אן צו מיר, איז ווי א משוגענע, אדער גלאט א צעדרעהטע.

מיט עטליכע הדשים צוריק קומט אריין צו מיר א שעהן מיידל, פון א יאהר 25, א בלאנדע מיט שעהנע בלויע אויגען, מיט א סך חן, און זי פערלאנגט פון מיר איין זאך: איך זאל אויסזוכען פאר איהר א רייכען מאן; וואס רייכער איז בעסער! ער מעג זיין אלט, ער מעג זיין קראנק, אבי רייך; עס ארט איהר אפילו נישט, אז דער מאן זאל האבען א ראק...

הקיצור, זי וויל האבען אנ'אלטען, א פאראליזירטן, אבי מיט א סך געלד...

נאר מיט א ראק איז בעסער; וועט ער גיכער געהן א גאנג, וועט זי קענען חתונה האבען מיט א יונגען מאן וועמען זי ליבט... זי האט שוין אזא איינעם, דערצעהלט זי מיר. ער איז א מ א ל ע ר. ער מ א ל ט לאנדשאפטען. א גרויסער ארטיסט, א ברען א פייער, אבער ער וויל האבען געלד, ער זאל קענען ווייטער אנגעהן מיט זיין מאלען...

איהר הערט ווייטער? איידער זי האט נאך חתונה פאר אנ'אלטען, פאר א קראנקען, פאר א רייכען, האט זי זיך שוין אנגעגרייט א יונגען מאלער, א ברען, א שטיק פייער!...

און מיינט איהר, אפשר, אז איך האב זי נישט צונויפגעפיהרט מיט אנ' אלטען בעל-עבירה'ניק?

און דוקא מיט אזא ווי זי האט גע-וואלט; מיט אנ'אלטען, א קראנקען, א נעלעמטען, מיט א גלאנציגען פליך און מיט רויטע אויגן און א האלב-שויבער...

די איינציגע זאך וואס איהם פעהלט איז, אז ער זאל שטארבען.

האט ער אבער נישט קיין חשק... און ווער ווייסט אויב ער וועט איהר צוליב טון...

וואס לוינט זיך עס אים? געלד האט ער, א יונג ווייבעל האט ער, וואס-זשע דארף ער שטארבען?

פערקעהרט, זייט ער האט חתונה געהאט קוקט ער אויס שענער און געזונדער...

איצט האט זי טענות צו מיר: איך האב איהר בעדארפט געבען אנ'עלטערן א קראנקערען און דער עיקר: א מענשען מיט א רק...

אט אזעלכע משוגענע מיידלעך זענען היינט עס פאראן.

יא, מיין פריינד, דאס שדכנות איז אינגאנצען אויסגעשפילט!

ב. ק.

די מלוכה וואטיקאן

פון ל. מלאך (*

דער צוגאנג: א גרויסער פלאץ, גאר גרויס, אמפיטעאטריש געבויט, מיט קאלומנאדע-פליגעל. אויבנאן — די הייליגע פעטער-קירך, אלט און אפגעלאזען, אבער אלץ ארום אימפאנירט. הויכע פעסטונגווענט פארנעמען זיך ערגעץ אין דעד טיף. שטייסט פאר די טויערן פון דעם אומאפהענגיגען שטאט וואטיקאן, פאר דער רעזידענץ פון א גרויסער מאכט.

דער אריינגאנג צו דעם שטאט וואטיקאן איז דורך א שמאלען טויער אין דער זייט פון דער גרעסטער קירך, ווי דער דורכגאנג פון גלח הינטער דעם אלטאר צו זיך אין אפרוה-שטיבעל. ס'איז טעאטראליש — אין מיטעלאלטערליכען סטיל. די וואך ביים וואטיקאן-טויער איז געקליידט ווי אין דער צייט פון היינריך דעם 8-טען: פלאטשיקע סאמעט היט, זשאקעטען און פלודערען פון פארביגע בענדער. זיי האלטען העק אויף הויכע האנט-טאבעס. זיי, די שווייצארישע בלאנדע יונגען, האט דער פויבסט אנגעטרויט זיין זיכערקייט.

די וואך פרעגט אויף דייטש צו וועמען מען דארף. ווייל נאר אויפלעגער קענען קריגען די באוויליגונג צו באזוכען די הייליקע ערד פון דער קירכליכע שטאט. און, אז דער ענטפער באפרידיגט מעלדסטו זיך אין קאנצעלאריע און דאן באקומסטו די דערלויבניש.

און גייסטו איבער די גאסען און וועגען פון דער וואטיקאנישער שטאט, פילסטו ניט די דריקענדע מרה-שחורה פון געוועלבסטע הויכקייטען פון קירכען, נישט די דריקענדיגקייט פון מאנאסטיר ווענט, נישט די פוילע פייכטקייט פון קאטאקאמבעס, נאר דו פילסט ארום זיך די שטימונג פון מאכט, פון פאליטישען כוח. יעדעס ווינקעלע דא דערציילט דיר פון הערשען און באהערשונג און דווקא איבער דער וועלט. די גאסען פון וואטיקאן זענען שטיל אויסגעליידיגט. די טויערען זענען דיק, די פענסטער — געקראטעוועט, אבער דערפאר, איז דער באדען אספאלטירט און די טעראסעס גרינען זאפטיג מיט זייער פיין ארומגעשוירען גראז. די בלומען פארדייסען דאס אויג מיט זייער בונטקייט און די זון צעשפילט זיך אויף די מארמאר-זיילען פון די פאלאצען, און דער שאטען ציטערט איבער די אויפגעפרישטע ווענט.

ס'איז א קליינע הויפשטאט איבער א גרויסער וועלט. איבער יענער זייט טויער איז — רוים. די מלוכה פון וואטיקאן לאזט זיך אייגענטליך אויס ביי דעם שטאט-מויער, אבער די ממשלה פון וואטיקאן הייבט זיך ערשט אן דארט איבער דעם מויער און דערגרייכט אין די ווייטסטע ווינקעלעך פון דער וועלט. איז דערפאר, וועמען דו באגעגנסט אין גלחישע קליידער, ווייסטו, אז דאס איז נישט אזא איינער, וואס זיצט אויף די קניע טאג און נאכט ביי די הייליגע בילדער און פארברענגט אין תפילות. דאס קומט ער, אדער גייט צו א זיצונג אדער א בעראטונג, אן אפיציעלער אויפנאמע פאר דעם, אדער יענעם פאליטישען מושל. דארט רעדט מען נישט וועגען יענעוועלטיגע טעריטאריעס, גן-עדן, אדער גהנום-טעאריעס, דא האנדעלט זיך וועגען רעאל-פאליטיק. דער העכסטער קאטוילישער טריבונאל, וואס געפינט זיך דא אין דער פראנט-אלעע, איז נישט קיין טריבונאל, וואו מען וועגט די מצוות און מעשים-טובים פון יעדען מענש. דא ווערען דעצידירט די פראבלעמען פון אלמאכט. דא עקזיסטירט אן אינעווייניגסטע אדמיניסטראציע א פערוואלטונג און אן'אויסערליכער פאליטישער קאבינעט. עס איז אפשר די איינציגע מלוכה, וואס האט „קאלאניעס" אין אלע ציוויליזירטע לענדער — און זי פיהרט אן מיט איהר קאלאניאל-פאליטיק רומינירט און געאיבט.

וואטיקאן ווי אן עקסטעריטאריאלער שטאט אין א שטאט, נעמט זיך ערנסט אפילו דאן, ווען עס זעהט אויס ווי א קינדער שפיל. דער וואקזאל אין וואטיקאן איז טאקע נישט מעהר ווי אן איינפאל פאר א פילם-רעזשיסער. דער וואקזאל, וואס איז מיניאטור, איז אפשר דער איינציגער אין דער וועלט, וואס זעהט אויס אזוי שעהן און איז אזוי קאסטבאר דער טייערסטער מירמלשטיין און הערליכסטער באציר — עס זעהט אויס, ווי אן אויפנאהם-זאהל אין א פאלאץ. די פלאטפארמע פון וואקזאל פערמאגט נאך איין שטיקל רעלסע, וואס איז אן אפצווייג פון דער איטאליענישער שטאט-באהן. כדי די באהן, און דאס נאר איינער, אדער צוויי וואגאנען, זאלען ארויף אויף דער וואטיקאנישער טעריטאריע, איז נייטיג צו עפענען צוויי טקווער-טויערען, ספעציעל איינגעשטעלטע אין דער פעסטונג-וואנט — און דאס טוט מען נאר ביי ספעציעלע געלעגענהייטען, ווען עס דארף קומען אדער אוועקפאהרען א הויכגעשטעלטע פערזאן. און דאס דארף הייסען, אז מען קומט דירעקט קיין וואטיקאן, און נישט, אז מען קומט קיין רוים, און פאר איין וועגס טו'עט מען שוין אן ביים פויפסט.

* * *

וואטיקאן איז מלוכה. דארט מעסט מען און מען וועגט יעדעס ווארט. דארט היט מען און מען בערעכענט יעדען קעהר אין דער וועלט-פאליטיק. און ווען דער פויפסט האט א גרופע זשורנאליסטען, וועלכע האבען בעגלייט דעלעגאטען צו אן אריענטאלישען שפראכען-קאנגרעס, וואס איז אפגעהאלטען געווארען אין רוים, אויפגענומען אין זיין טראן-זאהל, האט זיך לחלוטין נישט געפיהלט, אז איבער די קעפ פלאטערען די פליגלען פון די הייליגע מלאכים. און עס האבען נישט געשראקען די בילדער פון די פויפסטען און נזירים. אפילו דער טראנשטוהל פון העכסטען קריסטליכען גאט'ס הויפט-פערטרעטער דא אויף דער ערד — איז אויך עהנליך צו א געוועהנליכען טראן פון א פשוט געזאלבטען קעניג. זיין רעדע איז געווען נישט אין דער רעליקוויע-שפראך (לאטייניש) די אפיציעלע רעגירונג'ס שפראך פון שטאט וואטיקאן, נאר אין דעם אינטערנאציאנאלען דיפלאמאטישען לשון — פראנצויזיש.

און פונקט ווי די דיפלאמאטישע צונג איז בייגעוודיג, אזוי איז די דיפלאמאטיע עלאסטיש אויך דא אין דער דאזיגער הייליגער מלוכה, וואס איז אויף דער וועלט בלויז א צייטווייליגע דינסט, א מין טראנספארט-מלוכה, א פערמיטלונג'ס אמט פאר יענער וועלט, דאך זעהט מען ווי פערגרינטפעסטיגט און פארבאזירט אלץ איז אין וואטיקאן. און אז די צייט קומט — ברעכט מען פרינציפען, און אז דער טראן וואקעלט זיך שליסט מען אפמאכען, ווערט דער נעכטיגער שונא א היינטיגער בעשיצער. מיט די פריהערדיגע מושלים פון רוים האט מען קיין עסקים נישט געוואלט האבען. פאר איטאלענישע בעאמטע און מיליטער האט מען זיך אויסגעהיטען, מען האט צום בעוואכען די מויערען געדונגען שווייצארישע זעלנער. מען האט נישט געטרויט דעם סאציאליסטיש-אנארכיסטישען איטאלענער — ער איז געווען א געפעהרליכער שכן. נאר אט איז מוסאליני געקומען צו דער מאכט. ביידע האבען געדארפט געגענזייטיגע אונטערשטיצונג און דער נדר, אז ער, דער פויפסט, זאל קיינמאהל נישט אריבערטרעטען דעם טויער פון וואטיקאן, אט דעם נדר האט מען מתיר געמאכט. דער פויפסט מאכט שוין שפאצירען איבער די גאסען פון רוים. פאר דער באוויליגונג האט דער „דוטשע" בעצאהלט מיליאנען און מיליאנען ליר. אויסער דעם האט ער אפגעגעבען דעם וואטיקאן אלע קירכער און קירכליכען פערמעג פון איטאליען.

וואטיקאן איז עקסטעריטאריאל, א מלוכה פאר זיך אין דער מיט פון דער הייליגער שטאדט רוים, מיט אייגענער פאסט און אייגען געלד. נאר רוים האט שוין אריבערגעווארפען א בריק. פאר דעם פרייז פון צוויי מיליארד ליר האבען שוין די שווייצארישע זעלנער נישט יענעם כוח ווי פריהער ביי די מויערען פון דער הייליגער שטאדט. די טעלעפאנישע דראהטען פון מוסאליניס ווענעציישען פאלאץ און פויפסטליכען קאבינעט זענען איז כסדר'דיגען קוואליפאציטער.

*) צום טויט פון פויפסט פיוס דעם עלפטען, וואס האט אנגעפיהלט מיט טרויער אלע מענשען-פריינד און צוגעצויגען די אויפמערקזאמקייט צו דער מלוכה וואטיקאן, דרוקען מיר איבער א קאפיטעל פון פערשטארבענעם שריפטשטעלער ל. מלאכ'ס פיינער רעפארטאזשען זאמלונג „פון שפאניע ביז האלאנד".

דער דיכטער ל. מלאך איז אונזער'ס א בן עיר זיינע יונגע יאהרען האט ער פערבראכט אין ראדאם, וואו ער האט פיעל געשאפען אויפ'ן ליטעראַרישען פעלד. פון דאנען איז ער אוועק אין דער ברייטער וועלט, וואו ער איז געווארען בעוויסט און פאפולער. רעד.

עטליכע טרויעריגע בלעטלעך פון א טאג-בוך

פון א ראדאמער יודישען פליט

XI

מיין געשפרעך מיט'ן דאקטאר איז איבערגעריסען געווארען. מ'האט איהם אין מיטען פון אונזער שמועס גערופען צום טעלעפאן. דורך דער קורצער צייט פון זיין אבוועזענהייט זענען מיר דורכגעלאפען אין קאפ מאדנע רעיונות. ס'האט זיך מיר אויסגעוויזען, אז דאס אלץ, וואס איך זעה און הער דא אין שפיטאל, איז א לעגענדע, א מעשה'לע פון טויזענד און איין נאכט, יואס איך לעז ארויס פון א בוך. געוויען א מינוט, ווען איך האב געטראכט אז דאס אלץ איז א וויזיע, א חלום. עס הויבט זיך גארנישט אן. אין דער אמת'ן ליג איך ווייטער אויף יענעם פייכטען פעלד אין קאנצענטראציע-לאגער. איך געפין מיך נאך אלץ אין יענעם גיהנום, נאר מיר דאכט זיך בלויז, אז מ'האט מיך איבערגעפיהרט אין א שפיטאל. נישט אנדערש. נאר דאס איז די ווירקונג פון היץ און פיבער, וואס האט ארומגעכאפט מיין קראנקען און צובראכענעם קערפער. ס'קאן אנדערש נישט געמאלט זיין. נאר דאס גאנצע בילד פון שפיטאל איז א פראדוקט פון א צו הויכע טעמפעראטור, וואס האט מיך אריינגעווארפען אין אזא אומבעוואוסטזיין וואס איז א געמיש פון חלום און וואהר, פון אויסטערלישע פאנטאזיעס און ווירקליכקייט אבער מעהר חלום, ווי וואהר און מעהר פאנטאזיע, ווי ווירקליכקייט.

ניין — לאך איך פון זיך אליין — דאס שפיטאל איז קיין שפיטאל נישט, דער דאקטאר איז קיין דאקטאר נישט און און גרעטא'ס פאטער — אוודאי נישט. ס'איז הוילע ליגען, ס'איז אלץ א וויזיע, בילדער פון מיין קראנקער פאנטאזיע. דאס אלץ קומט צו מיר, ווייל איך ליג אין דער הינער-פלעט. איך גלויב אייך נישט. אז מיין געזונד-צושטאנד האט זיך פאקטיש פערבעסערט. אויך דאס איז אנ'אויסדאכטעניש. ס'הויבט זיך נישט אן. איך קנייפ מיר די באקען, איך רייס די אויגען. כ'וויל מיך אליין איבערצייגען, צי שלאף איך, צי פיהל איך א וועהטאג. ס'איז ביידע: די באקען טהוען מיר וועה און די אויגען זענען אפען. הייסט עס, אז ס'איז נישט קיין קאשמאר, אז ס'איז נישט קיין וויזיע, נאר וואהרע ווירקליכקייט. אבער ווי אזוי פערשטעהט מען אט די דאזיגע ווירקליכקייט, וואס זעהט פארט אויס ווי א פאנטאזיע, מיט וואס ערקלערט זיך דאך דאס דאזיגע געהיימניספולע רעטעניש פון מיין קומען אהער אין אזא שפיטאל און נאך דערצו דאס צונויפטרעפען זיך מיט אזא דאקטאר, וואס איז גרעטא'ס פאטער?

שווער. זעהר שווער ווערט מיר דאן אויפ'ן הארץ פון אזעלכע טראכטעניש. איך ווייס נישט, צי זאל איך מיך פרעהען פון אט דער מאדנער פאסירונג, צי זאל איך מיך שרעקען און מורא האבען פאר'ן ווייטערדיגען לויף. איך ווער פשוט פערפייניגט פון פערשידענע געדאנקען וואס בליצען-אויף אין מיינע מוח-קעמערלעך אלע ווײלע אין אנ'אנדער געשטאלט, אין אנדער סאליר, ווי אין א קאליידיסקאפ.

דאס גסדויערט אזוי לאנג ביז דער דאקטאר קומט צוריק פון טעלעפאן. באלד ביים בעווייזען זיך פון דאקטאר, בעמערק איך אויף זיין פנים א נערוועזיטעט, א צוטראגענקייט. דער מילדער שמייכעל, וואס האט פריהער געשוועבט אויף זיינע ליפען, איז פלוצליך פערשווינדען. ער איז איצט ערנסט, קאנצענטרירט און לויט זיינע שנעלע בעוועגונגען דערקען איך, אז ער גרייט זיך צו א דעצידירענדען שריט. און ווירקליך האב איך קיין טעות נישט געהאט. דער דאקטאר איז צוגעגאנגען צו מיין בעט און מיר מיסגעטיילט, אז דאס האט איהם גערופען צום טעלעפאן זיין טאכטער גרעטא. זי האט איהם געפרעגט, וואס איך מאך, צי מיר איז בעסער און ווען איך וועל קענען מיך שטעלען אויף די פיס.

איך האב אלץ אויסגעהערט און געשטוינט. דער דאקטאר האט דערקענט אן מיר, אז איך בין אויפגערעגט און דערשראקען; האט ער מיך בערוהיגט און געזאגט צו מיר:

— נאר רוהיג זיין. האבען זי נישט קיין אנגכט, ס'וועט מיט איהנען קיין בייז נישט געשעהען, שטארקט אייך און קומט צו די קרעפטען. א שאד א טאג. מיין גרעטא וויל אייך פיהרען צו אייער פרוי און קינדער —

מיט איינמאהל זענען פון מיר אוועק אלס פערדאכטען. כ'האב איצט ערשט אינסטינקטיוו דערפיהלט, ווי די גאנצע שרעק ווערט פון מיר אבגעטהוען. אנשטאט ש־עק און מורא בין איך געווארען געשפאנט און געוואלדיג אונגעדולדיג צוזעהן דעם סוף מיט וואס ס'וועט זיך ענדיגען מיין טראגעדיע. איצט איז מיר אויך איינגעפאלען א געדאנק, אז דאס וואס מ'האט מיין יאזעפ'ן אוועקגעפיהרט פון קאנצענטראציע-לאגער, איז וואהרשיינלעך גרעטאס ארבייט. ביים דאזיגען געדאנק האב איך א ציטער געטוהען. אין מיין קאפ איז ווי א ליכט אויפגעגאנגען און כ'האב קלאר דערזעהן סימנים, אז ס'איז אזוי. כ'האב מיך דערמאנט אין מיינע אויערען האט איצט דייטלעך און העל געקלונגען דאס קול פון יענעם יונגען געסטאפא-אגענט, וואס איז געקומען מיט אנדערע אגענטען אין קאנצענטראציע-לאגער און זיי געגעבען א בעפעהל צו נעמען יאזעפ'ן מיט'ן טויטען-קאסטען און אים פון דארט ארויספיהרען. איך הער נאך יעצט, ווי דאס קול קלינגט מעהר ווייבלעך, ווי מענליך. ס'איז געווען דין, צארט און האט זיך כלל נישט געפאסט צו א שטרענגען בעפעהל. איך האב זיך איצט מעהר איינגעהערט אין יענעם קול און כ'האב איינגעפונען א ווירקליכע עהנליכקייט צו גרעטא'ס. יא, דאס איז געווען זי, גרעטא. זי איז געוויס געווען איבערגעטוהן און געקליידט אלס מאנספערזאהן. כ'האב מיך יעצט דאס אנגעשטויסען, דאס הארץ איז מיר איבערגעגאנגען פון פרייד. מיינע אויגען האבען זיך מיר אצינד געעפענט, און כ'האב געליינט ווי שווארץ אויף ווייס: יאזעף איז געראטעוועט! כ'האב די דאזיגע ווערטער געליינט אויף אלע מענשען, אויף די ווענד. כ'האב געפיהלט דאס דאזיגע פריידיקע געשריי אין זיך, אין מיינע אדערען, אין מיין בלוט.

די פלוצלינגדיגע ענדערונג אין מיין געמיטה, איז מיין שטימונג האט מיך אזוי אויפגעטרייסעלט, אז כ'האב געפרובט פון גרויס פרייד ארויסשפרונגען פון בעט: כ'האב געוואלט אויסשרייען פאר אלע מענשען: מיין זוהן יאזעף איז געראטעט, מיין יאזעף לעבט! — יא, נישט בלויז פון צרות קען מען משוגע ווערען. אויך פון אומגעריכטע פרייד קען מען ווערען ווילד און צעמישט. איך בין געווארען ווי א וואהנזיניגער און פערגעסענדיק, אז איך בין נאך געפעהרליך קראנק, האב איך צונויפגענומען אלע מיינע לעצטע כוחות און זיך א ריס-געטוהן פון בעט. ביים ערשטען טריט בין איך געפאלען און זיך שרעקליך צעקלאפט. דער דאקטאר האט זיך דערשראקען און צוגעלאפען צו מיר. ער האט מיך מיט שווערע אנגסטן אויפגעהויבען און צוריק אריינגעלעגט אין בעט. איך בין געווען פער'חלש'ט און ער האט לאנג געארבייט ביי מיר, ביז ס'איז מיר בעסער געווארען. איך האב זיך פערשעמט פאר איהם און נישט געקענט איהם זאגען דעם סוד, וואס ס'האט מיך ארויסגעווארפען פון בעט. ער האט מיך פיעל מאל געפרעגט, זיך פשוט געבעטען; איך זאל איהם זאגען וואס מיט מיר איז געשעהן, ווייל ער מוז עס וויסען אלס דאקטאר, כדי מיר צוגעבען די געהעריגע הייל-מיטלען. איך האב איהם ענדלעך דערצעהלט, אז דאס איז געווען אזא מין אויפברויז פון פרייד, פון איבערראשונג און דערביי האב איך אים ארומגעכאפט און געקושט:

— הערר דאקטאר, לעבט נאך מיין יאזעף? זאגט מיר, גוטער מענש —

דער דאקטאר האט מיר אבגעווישט דעם שווייס פון פנים און מיך געגלעט. ער האט צו מיר גערעדט און טרערען האבען זיך בעוויזען אין זיינע אויגען:

— איך שווער אייך ה' מ. אז אייער זוהן יאזעף לעבט. ער איז געזונד. אויך אייער פרוי און אייער טאכטער יודיטא לעבען. אויך איהר וועט געזונד ווערען און זיין ווידער צוזאמען מיט זיי. אבער זייט רוהיג. שווייגט און רעדט גארנישט. האלט אייך אזוי, אז איהר זאלט נישט פערראטען גרעטא'ס-רעטונג'ס-אקציע. זי וועט מארגען קומען צו אייך מיט נאך עטליכע ה"ה. זי וועט זיין איבערגעטוהן אין מענליכע ספארט-קליידער, אבער איהר ווער זי דערקענען. געדענקט און כאפט אייך נישט ארויס מיט קיין ווארט. מאכט אזוי, אז איהר ווייסט נישט ווער זי איז, און, אז איהר זעהט זי בכלל צום ערשטען מאל. געדענקט, האט גאט אין הארצן — איין איבריג ווארט אייערס, די קלענסטע פערדעכטיגע אנדייטונג אייערע קען צושטערען די גאנצע ארבייט פון גרעטא און דאן זענען מיר אלע פערלוירען. זייט א מאן מיט שטארקע נערוועז. קוקט און שווייגט. וועט זיך איינגעבען — וועט ווידער אלץ גוט ווערען. בעט אייער גאט, דעם גאט פון נקמה ער זאל אונז העלפען אויספיהרען אונזער פלאן צו רעטען דאס דייטשע פאלק. —

דער דאקטאר האט מיר געוואלט נאך עפעס פערטרויען. אבער ער האט זיך אויפגעשטעלט און געזאגט צו מיר:

— אומגליקליכער יודע, מיר בלוטיגט דאס הארץ, צוקוקענדיג אייער טראגעדיע. איך בין נישט איינער. מיט מיר זענען טויזענטער, מיליאנען דייטשען, וואס זענען געגען פייניגען און שענדן אייך, יודען. מיר מוזען דערווייל שווייגען און קריצען מיט די ציינער. דעריבער זייט נישט בייז און שעלט נישט דאס דייטשע פאלק. דאס פאלק איז נישט שולדיק. כ'זעה ה' מ. ווי איהר קוקט אויף מיר מיט בערוישענדע, כמעט פערוואירטע בליקען. כ'ווייס, כ'שפיר, ווי איהר זענט גערייצט און אויסערגעוועהנליך אויפגעציטערט, נישט פערשטעהענדיג מיינע האלבע ווערטער. אבער כ'קען אייך מעהר נישט זאגען. איינס נאר געדענקט: זייט רוהיג, בעהערשט אייך און קומט צו די קרעפטען. מיר וועלען נאך דערלעבען גוטע צייטען און די בארבארייען וועלען בעקומען זייער לוין. אדיע! —

און ארויפלעגענדיג זיינע פינגער אויפן מויל, ווי איינער זאגט: שא. ש. ש.

— איז דער דאקטאר ארויס פון מיין צימער.

(פארטזעצונג קומט)

בעראטונג פון געזעלשאפטליכע פארשטעהער וועגען די נאהנטע שטאדט=ראט וואהלען אין ראדאם.

מ'האט גערעדט וועגען אנ'איינהייטליכען בלאק — נישט אלע אבער האט דאס געשמעקט, ווייל דאן וועט נישט זיין אזוי פיעל מאנדאטען צו טיילען — צי מיינען נישט די שעפער פון בלאק אליין אויך נישט א געזיכערטען מאנדאט? — גלאטיגע ווערטער, אידעלע רייד, אבער נאך א פיינערע רעזשי הינטער די קוליסען.

אין גמינע איז זונטאג ביינאכט גע־קומען א גרעסערער עולם זיך בערא־טען מכח די בעפארשטעהענדע וואהלען צום שטאדט־ראט. פערשטעהט זיך, אז אליין איז מען נישט געקומען, נאר מ'האט פריהער איינגעלאדען — און ווער ס'האט איינגעלאדען — דאס איז נישט קלאר. אויף דער קארענדע האט וואס אנ'אמת פיגורירט ·דער נא־מען פון ה' משה ראטענבערג אלס דער וואס רופט די ערשטע בעראטונג'ס־זי־צונג, אבער ס'איז פארהאן א גרונד צו צווייפלען, צי ער איז פאקטיש געווען דער איניציאטאר. ה' ראטענבערג איז אויף דער זיצונג אינגאנצען נישט געקו־מען און ד"ר פאסטמאן האט פערענטפערט זיין אבזענהייט; איז קודם כל אונפער־שטענדליך, אז דער וואס רופט אנדערע זאל אליין נישט קומען און צווייטענ'ס האט מען געהערט, אז דער ה' ראטענ־בערג איז נישט געווען דער רופער, נאר עמיצער אנדערש. טייל מיינען, אז דאס איז די איניציאטיוו פון יודישען ראטמענער־קאלא, וועמען ס'האט נישט געפאסט אפיציעל צו אנגאזשירען זיך, כדי מ'זאל איהם נישט חושד זיין, אז ער איז געקומען נאך מאנדאטען. אלזא ווייסט מען נישט גענוי, ווער ס'האט גערופען און ווער ס'איז דער מחבר פון דער ערשטער וואהל־אימפרעזע. מיר פערשטעהען טאקע נישט צו וואס איז דאס שפילען זיך אין בעהעלטעניש'ען און פארוואס באלד דער ערשטער טריט האט געמוזט געמאכט ווערען אין א נעבעלהאפטען פארם. לויט אונז, איז זיך דא כלל נישט געווען צו שעמען און מ'האט געברויכט זיין אויפריכטיג און האבען אויף אזוי פיעל מוטה, אז מ'זאל קענען זאגען: איך פלוני בן פלוני האב גערופען די זיצונג צוליב דער ערנסטקייט פון מאמענט. עס געהט נישט אין מיין, אדער אין אונזער מאנ־דאט, נאר אין יודישע מאנדאטען, וועלכע איהר קענט אוועקגעבען וועמען איהר ווילט.

דאס האבען געקענט טוהן יחידים און אפילו דער יודישער ראטמענער־קאלא. ס'וואלט נישט געווען קיין חרפה און ס'וואלט קיינער גישט חושד גע־ווען מען ווייזט ארויס אמת'ע אויפריכ־טיגקייט און א מוטיגע שטעלונג. דאס קומען צום עולם דורך זייטיגע וועגען, נישט אפיציעלע, גיעט א גרונד צו גלויבען אין א הינטער־קוליסען־דיפלא־מאטיע, וועגען וועלכע מ'הערט טאקע שוין בעצייטענס. אפילו אויף דער זי־צונג גופא האט מען עס געקענט בע־מערקען — לפנים האט אלץ געקלאפט גוט. כמעט יעדער האט זיך ארויסגע־זאגט מיט בעגייסטערונג פאר קאנסא־לידאציע, פאר אנ'איינהייטליכען יודישן בירגערליכען בלאק; טייל רעדנער האבן עס אפשר געמיינט עהרליך, בשלימות. זיי האבען געגלויבט נאאיוו, אז ס'קען אנדערש נישט זיין אין דער היינטיגער שווערער צייט פאר יודען. געווען אבער אזעלכע, וואס פון זייערע גלאטיגע רייד האט זיך ארויסגעהערט, אז זיי זענען שוין געקומען נאך מאנדאטען, נאר גע־שעמט זיך דאס ארויסצוזאגען. איבער אלעם האט זיך אבער ארויסגעפיהלט, אז אלץ דא איז פריהער געווארען צוגעגרייט דורך א געוויסע רעזשי, וועלכע האט שוין אפילו געמאכט א חשבון אהן בעל הבית וועמען מ'זאל אנהענגען מאנדאטען. ווער ס'איז דער רעזשיסער און ווער ס'איז דער טיילער פון די כיבודים, פון די מאנדאטען—דאס לאזען מיר איבער אויף שפעטער. דער־ווייל לאמיר איבערגעבען דעם כראנא־לאגישען פערלויף פון דער ערשטער זיצונג.

* * *

אויף דער זיצונג זענען געקומען פארשטעהער פון: סוחרים־פעראיין, קליינ־הענדלער־פערבאנד, אלגעמיינע ציוניס־טען (וועלט־פערבאנד) רעוויזיאניסטען, קאמבאטאנטען־פעראיין, יודישע אינ־דוסטריעלער, פון ביידע האנדווערקער־ארגאניזאציעס (רוויינסקא און וויטאלדא) פון ראטמענער־קאלא און פון די רעכטע פועלי־ציון.

אלס פארשטעהער פון די ציוניסטען אויף זשעראמסקי 25 האט מען אין תחילת אנגענומען דעם ד"ר פאסטמאן. דער לעצטער האט אבער ערקלערט אויף דער פריוואטער אנפראגע פון אדוו. טאוב, אז ער רעפרעזענטירט נישט אין דעם פאל די ציוניסטישע ארגאניזאציע, נאר ער קומט אלס פארשטעהער פון ראטמענער־קאלא. לויט דעם קומט אויס אז די ציוניסטישע ארגאניזאציע האט אויף דער זיצונג נישט געהאט קיין אפיציעלען פארשטעהער. פארוואס?

געעפענט די זיצונג האט דער ה' דען אלס פרעזעס פון דער גמינע. ער דריקט אויס זיין ווינש, אז אלע ארגא־ניזאציעס זאלען זיך פעראייניגען און שאפען איין קאנסאלידירטען בלאק צו די שטאדט־ראט־וואהלען. אויפ'ן פאר־שלאג פון ה' דען, ווערט אלס פארזי־צער איינשטימיג אויסגעוועהלט אדוו. פעניגשטיין.

דער ערשטער נעמט דאס ווארט ד"ר פאסטמאן, וועלכער רעדט ארום די וויכטיגקייט פון אנ'איינהייטליכען בלאק, כדי די יודישע שטימען זאלען נישט צעשפליטערט ווערען. דאס איז נאך מעהר נויטיגער אין דער היינטיגער צייט, ווען אויפ'ן שטאדט־ראט געהען אזעלכע גרופירונגען, ווי דער קאטוילי־שער בלאק, „אזאן" און די ענדעציע, פון וועלכע יודען קענען ווייניג נחת דערלעבען. ער איז ווייט נישט אפטי־מיסטיש געשטימט, אז ס'זאל היינט בלייבען די זעלבע צאהל יודישע ראטמענער — 8. ד"ר פאסטמאן גיעט גלייכצייטיג אב א שטיקל בעריכט פון דער טעטיגקייט פון ראטמענער־קאלא און קומט צום אויספיהר, אז דאס קאלא האט געטוהן אלץ, וואס ער האט געקענט. (מיר גלויבען אים, אבער פארוואס איז דאס דער איינציגער עפענטליכער בעריכט במשך פון דער גאנצער קאדענץ פונ'ם ראטמענער־קאלאז פארוואס עפעס אגב־אורחא'דיק, ערשט דאן ווען מ'רעדט פון פרישע וואהלען און דערצו נאך א פראגמענטען־בע־ריכט? רעד.)

דער גרעסטער טייל רעדנער זאגט זיך ארויס פאר אנ'איינהייטליכען בלאק אבער נישט אלען זענען גרייט אויפן ארט צו דעקלארירען, אז זייערע פאר־טייען און ארגאניזאציעס שליסען זיך שוין אן. מאנכע פארשטעהער, ווי פון „מזרחי" און פון קליינהענדל.־פערב. (ה' ווענגער) ערקלערען, אז זיי זענען נאר דעלעגידט געווארען צו אינפארמאטיווע צוועקען און נאכדעם ווי זיי וועלען זיך בערא־טען מיט זייערע ארגאניזאציעס, וועלען זיי קומען מיט א קאנקורענטען ענטפער.

דער דעלעגירטער פון די האנדווער־קער אויף וויטאלדא ה' נתן בליכער האט ערקלערט, אז עס מוזען זיין צוויי יודישע ליסטעס, ווייל דעמאלט רופען ז'י וואהלען ארויס אינטערעס און ס'וועט געפיהרט אנ'אגיטאציע. אז ס'וועט אבער זיין איין ליסטע. וועט זיך איינער פערלאזען אויפן צווייטען און דער סוף וועט זיין, אז קיינער וועט גארנישט טוהן און אנשטאט 8 יו־דישע ראטמענער ווי ביז יעצט, וועלען זיין העכסטענס 4. לויט אים האט איין ליסטע נאך א חסרון, וואס די ארויס־געשטעלטע קאנדידאטען, וועלען נישט זיין יעדען צום הארצען. ה' בליכער טרעט אגב ארויס געגען דער גמינע, האלטענדיג, אז אין פאל פון ארויסשטע־לען איין ליסטע, וועט זי זיין א גמינע־ליסטע. ה' דען ענטפערט אים, אז ער איז אין א גרויסען טעות, אויב ער מיינט, אז די גמינע האט עפעס א שייכות צו דער שאפונג פון א בלא־קירטע ליסטע. די גמינע האט בלויז אבגעגעבען איהר לאקאל אויפן פער־לאנג פון די, וועלכע שטרעבען צו א פעראייניגונג פון אלע ארגאניזאציעס בעת די וואהלען צום שטאט־ראט.

די אנדערע פארשטעהער פון וויטאל־דא, די ה"ה בארמייסטער און שלמה פישמאן, זאגען זיך ארויס פאר איין ליסטע און זיי דעקלארירען אויפ'ן ארט דאס צושטעהן פון זייער ארגאניזאציע צו אנ'איינהייטליכען בלאק.

דער פארשטעהער פון דער האנד־ווערקער צענטראלע אויף רוויינסקא ה' איידעלבוים ערקלערט אין נאמען פון זיין ארגאניזאציע, אז זי איז פאר איין יודישע ליסטע און מעלדעט איהר גרייט־קייט זיך אנצושליסען אין איהר.

די זיצונג האט אויך געהאט איינינגע שטורמישע מאמענטען. זיי זענען גע־קומען נאך דער ערקלערונג פון פאר־שטעהער פון די רעכטע פועלי־ציון אדוו. טאוב, אז זיין פארטיי וועט נישט געהן מיט'ן געפלאנטען פעראייניגטען בלאק. זיין פארטיי איז א סאציאליסטי־שע און אלס אזעלכע קען זי נישט געהען צוזאמען מיט אנדערע, וואס בעקעמפען דעם סאציאליזם און זענען דער היפך פון דעמאקראטיע. די רע־וויזיאניסטישע פארשטעהער האבען די ווערטער פערשטאנען אין דעם זין, אז דאס איז געווענדעט אויף זייער אדרעס. און תיכף האט אויף דעם רעאגירט דער ה' יאנאס רובינשטיין (פרעזעס פון נ. צ. א.) וועלכער האט אין א העפ־טיגער פארם אטאקירט דעם אדוו. טאוב. עס איז ענטשטאנען א הייסע דיסקוסיע וועגען פאשיזם און דעמאקראטיע, אין וועלכער ס'האט אויך גענומען א ווארט דער ה' לעשטש, וועלכער האט געזאגט, אז זייענדיג ראטמאן האט ער אין זיינע אינטערווענצען נישט געמאכט קיין אונ־טערשיד צווישן סאציאליסטען און נישט סאציאליסטען. ער האט געדיענט די יודישע ארבייטער, ווייל זיי ליידען הונגער און נויט און נישט דערפאר, ווייל זיי געהערען צו א פאשיסטישער, אדער צו א סאציאליסטישער ארגאניזאציע.

די ברענענדיקע דיסקוסיע ברענגט ארויף אויפן טיש א צווייטע פראגע: א פעראייניגונג צווישען אלע רעכטע און לינקע יודישע פארטייען צו די ראדאמער שטאדט־ראט־וואהלען. דא געהט אוועק א גאנצער פלפול און מען לערענט דעם פרק וואהל־געאגראפיע. ה' גאלדפארב שטעלט פאר די וואהל־קרייזען, ווי זיי האבען אויסגעזעהען בעת די פריהעריגע וואהלען צום שטאט־ראט און איז משער, אז היינט וועט אפשר זיין אנדערש, ערגער, ווייל ס'איז נישט בעוויסט, צו וועלכע ראיאנען דער וואהעל מיט די ארומיגע יודישע גאסען און דאס זעלבע מאלטשעווסקי, וועלען צוגעטיילט ווערען. בכלל זעהט זיך פאר אנ'אנדערע וואהל־ארדינאציע און דער־פאר איז אונטער א גרויסען פראגע־צייכען, צי די אממייסט געדיכט־בעוואהנטע יודישע קווארטאלען זאלען אמאהל נישט מאיאריזירט ווערען פון די נישט־יודישע געגענדען, מיט וועלכע מ'וועט זיי צו־נויפגיסען. פאר יעדען פאל האלט ער פאר געווינשען, אז ס'זאל נאר זיין איין ליסטע, אנהויבענדיג פון דער אגודה און אויסלאזענדיג ביים בונד.

רעד. הערעך איז מסכים, אז ס'וואלט געווען גוט אזוי, אבער ליידער איז עס נאך גאנץ ווייט צו דעם. דאס איז דער־ווייל צוקונפטס־מוזיק. די סאציאליסטען וועלען מיט די בירגערליכע האנד ביי האנד נישט געהן. דאס זענען צוויי בעזונדערע וועלטען און ס'איז איבריג צו פאלעמיזירען וועגען דעם אזוי לאנג. איבריגענס איז נאך דער בירגערליכער בלאק גופא אויך נישט צעמענטירט. ער איז נאך נישט געשאפען. א סך פון די אנוועזענדע זאגען זיך ארויס מיט הת־פעלות פאר אנ'איינהייטליכען בלאק אבער אין זין האבען פיעל פון זיי דעם מאנדאט, אדער מאנדאטען גאר. און טאקע, ביי דער דאזיגער חלוקה איז נישט אויסגעשלאסען, אז ס'זאלען ארויס־שפרונגען אינערוואַרטעטע סיורפריזען. דאס וואלט ווירקליך געווען א נאריש־קייט, ווייל ס'איז נישט מקנא צו זיין די צוקונפטיגע ראטמענער אין זייערע ראלען אלס שליחי־ציבור. אין אנבליק פון דער טראגישער יודישע לאגע בכלל און ביי דער נאך נישט בעוויסטער גע־שטאלטונג פון נייעם שטאדט־ראט בפרט ברויך יעדער מורא האבען צו נעמען אויף זיך אזא אויפגאבע פון א בעשי־צער פון די יודישע לעבענ'ס־אינטערע־סען. אזוי איז מחייב דער פשוט'ער שכל. אבער נישט אלע קוקען מיט אזעלכע ברילען אויף זייער פעראנט־ווארטליכער מיסיע. ביי אונז אין שטאדט פעהלען נישט אזעלכע, וואס מיינען, אז זיין א ראטמאן איז בלויז א כבוד־זאך. דעריבער איז קודם כל געווינשען פער־טיג צו ווערען מיט דעם בירגערליכען בלאק, מיט'ן רעכטען פראנט. און. אז דאס וועט ווין דערגרייכט, קען מען דאן א שמועס טוהן מיט'ן לינקען פראנט און אין ווייטעהענדיגסטען פאל קומען צו אנ'אויסגלייך, אז דארט, וואו די פועלי־ציון, אדער בונד, וועלען נישט האבען קיין שאנסען דורכצופיהרען א יודישען מאנדאט, זאלען זיי לאזען געהען בלויז דעם בירגערליכען בלאק, כדי ס'זאלען נישט געהן פערלוירען קיין יודישע שטימען.

אין זעלבען זין זאגען זיך ארויס די ה"ה ד"ר פאסטמאן, לעשטש און ש. פישמאן. ד"ר פאסטמאן גיעט נאך צו, אז ער לויפט נישט אויף קיין מאנדאט, וויסענדיק מיט וואס דאס שמעקט היינ־טיגע צייט, אבער ער וויל בלויז מיט־העלפען דערפיהרען צו א פעראייניגונג.

אין שייכות מיט דער דעבאטע ארום לינקס און רעכטס און וועגען א פער־אייניגטען בלאק רעדען די ה"ה א. ראזענפעלד, מ. מרגלית, סאמעלסאן, ח. וויינאכט מ. ריכטמאן. דער לעצטער שילדערט די שווערע ארבייט זיינע אלס ראטמאן.

צום סוף רעדט דער פארשטעהער פון די יודישע אינדוסטריעלער אינזש. צימערמאן. וועלכער דעקלארירט דאס אנשליסען זיך פון זיין פעראיין צום פעראייניגטען בלאק.

דאס זעלבע טוט ה' שפערבער אין נאמען פון די יודישע קאמבאטאנטען.

עס ווערט אנגענומען א רעזאלוציע, אז אנ'איינהייטליכער בלאק ווערט גע־שאפען, און די ערשטע אויפגאבע איז צו פיהרען א ברייטע אגיטאציע, אז ס'זאל זיין א הונדערטפראצענטיגע פרעקווענץ פון די יודישע וועהלער ביי די וואהלען.

עס איז אויסגעוועהלט געווארען א זעכנישע קאמיסיע פון 6 מאן, וועלכע זאל ווייטער קאנטיאונירען די ארבייט ארום דער שאפונג און צוזאמענשטעלען דעם פעראייניגטען בירגערליכען בלאק.

אין דער קאמיסיע זענען אריין די ה"ה: יונה זילבערבערג, חיים קאר־מאן, שלמה פישמאן, משה לוקסענ־בורג, דאקטאראווא לעווין און ד"ר פאסטמאן.

דער לעצטער אקט פון דער זיצונג איז אויסגעפיהרט געווארען אין דער גיך, אויף איין פיס און דערצו אונטער דער דיקטאנדע פון א סופליאר, פון אנ'אונטערזאגער, ווייל אין דער טעכ־נישע קאמיסיע פעהלען פארשטעהער פון ארגאניזאציעס, וואס זענען געווען אויף דער זיצונג און אויסגעדריקט זיי־ער גרייטקייט אריינצוטרעטען אין בלאק.

פשיטיקער פער'משפט'ער שלום לעסקא בעט ביים מלוכה=פרעזידענט א בעגנאדיגונג

אין דער קאנצעלאריע פון מלוכה־פרעזידענט איז איינגעפלאסען די ביטע וועגען בעגנעדיגונג פון הויפט־אנגע־קלאגטען אין היסטארישען פשיטיקער פראצעס שלום לעסקא.

דער לעצטער איז, ווי בעוואוסט, ענט־גילטיג פער'משפט געווארען אויף 6 יאהר תפיסה פאר דער'הרג'ענען דעם פויער וויעשניאק.

שלום לעסקא קומט אב די שטראף אין דער תפיסה שוו.־קזשיזש.

ווי בעוואוסט, האט זיין פערטיידיגער אדוו. שומאנסקי אריינגעטראגען די סענסאציאנעלע ביטע צום העכסטען געריכט וועגען דעווידירען דעם פרא־צעס. ביז איצט איז אבער נאך נישט בעקאנט דער בעשלוס בנוגע דער דא־זיגער ביטע.

דערווייל אבער ביז דאס אפעלאציע־געריכט וועט זיך ארויסזאגען וועגען דער רעוויזיע פון לעסקא'ס פראצעס, בעט לעסקא דעם מלוכה־פרעזידענט וועגען בעגנעדיגען איהם די שווערע שטראף, וועלכע ער קומט אב לויט זיין פערזיכערונג אינגאנצען אונשולדיג.

דער „בעריהמטער" אפליקאנט פון פשיטיקער פראצעס געווארען אדוואקאט.

אין פשיטיקער פראצעס איז צוזאמען מיט די פשיטיקער פערטיידיגער פון די פשיטיקער ענדעקעס אויך ארויס־געטרעטען דער אפליקאנט סטעפאן ניעבודעק, איינער פון די פיהרער פון ווארשאווער ענדעציע, וועלכער האט זיך „בעריהמט" געמאכט און נאך מעהר זיך אויסגעצייכענט מיט זיינע אנטיסעמיטישע רעדעס און פארשלאגען פון זיין „רבין" קאוואלסקי.

דא נישט לאנג איז פארגעקומען אנ'אדוואקאטען־עגזאמען אין ווארשא און צווישען די נייע 33 אדוואקאטען, וועלכע זענען פערשריבען געווארען אויף דער אדוואקאטען־ליסטע האט זיך אויך געפונען דער אפליקאנט ניע־בודעק. ער האט אויף די בעגריסונג פאר די נייע יונגע אדוואקאטען דורך דעם דעקאן אפגעענטפערט, אין נאמען פון די יונגע אדוואקאטען, מיט אן אנ־טיסעמיטישע רעדע.

אר.

נייער אדוואקאט אין ראדאם.

לעצטענס איז אויף דער אדוואקאטען־ליסטע פערשריבען געווארען דער דא־מאמער אדוואקאטען־אפליקאנט פון אדוו. זדזשיטאוויעצקי, ה' אורבאנאווסקי, וועלכער האט שוין די וואך פאראדירט אין זיין נייער אדוואקאטען־טאגע אין געריכט'ס־זאהל.

אר.

מ'געהט שוין ווידער וועהלען א פרעזעס

ווער קומט אויפ'ן ארט פון גע'פסל'טען דאזאר ביינ'ש קאמער.

די ידיעה, וואס מיר האבן געברענגט פאראכטאגען וועגען דער גע'פסל'טער פרעזעסור פון ה' ביינ'יש קאמער, וועמענס מאנדאט אלס דאזאר אין דער גמינע-פערוואלטונג ווערט אויך בטיל — בעשטעטיגט זיך. אויף זיין ארט געהט אריין אלס מיטגליד אין דער גמינע פערוואלטונג דער ה' דוד שיינבוים, וועלכער האט קאנדידירט נאך קאמערן אויף דער פאראייניגטער ליסטע פון די רעכטע פועלי-ציון מיט די פראפעסיאנעלע פעראיינען.

אין די נאהנסטע טעג ווערט ערווארט א זיצונג פון דער גמינע-פערוואלטונג אויסצוּוועהלען א פרעזעס.

שטורמישע פערזאמלונג ביי די יודישע קאמבאטאנטען.

שטארקע בעשולדיגונג געגען דער איצטיגער פערוואלטונג.

לעצטענס איז עפעס קאליע געווארען אין יודישען קאמבאטאנטען-פעראיין.

א רייהע מיטגלידער, זייענדיג נישט צופרידען מיט דעם פרעזידיום פון דער פערוואלטונג, האבען בעשלאסען צו רופען אן אלגעמיינע פערזאמלונג, וועלכע האט געזאלט טראגען א אינפארמאציאנ'ס-כאראקטער.

עס זענען געזאמעלט געווארען אונטערשריפטען פון מיטגלידער און די פערזאמלונג האבען גערופען די ה"ה וויכטעל און ווענגער.

דעם לעצטען פרייטאג-צונאכט'ס האבען זיך אין לאקאל פון די קליינהענדלער פערזאמעלט ביז 30 קאמבאטאנטען. אלס פארזיצער פון דער פערזאמלונג איז אויסגעוועהלט געווארען ה' וויכטעל אלס אסעסארען: די ה"ה בלאטמאן, טייטעלבוים ג. און ווענגער.

ה' וויכטעל טרעט צו צום ענין פון דער פערזאמלונג און באלד הויבט ער אן די אטאקע אויף די הויפט-מיטגלידער פון דער פערוואלטונג: פרעזעס ד"ר לעווי, וויצע פרעזעסען ד"ר זשאבנער און אדוו. פעניגשטיין, ווי אויך אויף דעם סעקרעטאר אלעקסאנדער לעווי: ד"ר לעווי האט ביז איצט גארנישט געטהון, ד"ר זשאבנער שעהמט זיך מיט די חברים פון „עמך", אדוו. פעניגשטיין האט בעליידיגט א דעלעגאציע פון חברים, ענטלאפען פון סטאראסטווא ווען ער האט געזאלט אלס דעלעגאט פון פעראיין בעלעגען ווינשען פאר דעם מלוכה - פרעזידענט, און אלעקסאנדער לעווי האט נישט געהאט קיין מיטלייד מיט די חברים קאמבאטאנטען און זיך געהייסען בעצאהלען פאר שרייבען ביטעס, און א רייהע אנדערע חטאים.

אין דער בעשולדיגונג'ס-רעדע האבען דעם ה' וויכטעל, אונטערגעשטיצט די ה"ה שפערבער און גייגער לויט וועלכע די אויבענדערמאנטע: פרעזעס, וויצע-פרעזעסען און סעקרעטאר טויגען שוין צו גארנישט און איין וועג האבען זיי פאר זיי — שוין זאלען זיי דימיסיאנירען.

ה' וויכטעל האט טאקע פארגעליינט א רעזאלוציע, וועלכע האט געלויטעט, אז די פערזאמעלטע פאדערען, אז די אויבענדערמאנטע 4 פערוואלטונג'ס-מיטגלידער מוזען זאפארט דעמיסיאנירען און במשך 14 טעג רופען אנ'אלגעמיינע פערזאמלונג, און, אז די פערזאמעלטע שיקען איבער צו דער הויפט-פערוואלטונג פון יודישען קאמבאטאנטען-פעראיין אין ווארשא די רעזאלוציע, בכדי זי זאל אויפפאדערען די ראדאמער פערוואלטונג, אז זי זאלען טהון דאס, וואס איז אנגעוויזען אין דער רעזאלוציע.

זצו ע ד ג די גרויסע עוולה, וואס געשעהט די הערען: ד"ר לעווין, ד"ר זשאבנער, אדוו. פעניגשטיין, און א. לעווי, דערמיט וואס מען בעשולדיקט זיי אזוי שטארק און מען גיט זיי אפילו נישט די מעגליכקייטען צו פערטיידיקען נאר באלד האט מען שוין אויף זיי גרייט אנ'אורטייל — האבען גענומען דאס ווארט די ה"ה: ד"ר וויטאנסקי, א. ראזענפעלד, שטעלמאן, בלאטמאן און היידענבערג, וועלכע האבען זיך בעמיהט צו דערווייזען, אז אזא האנדלונג איז נישט ריכטיג. ה' א. ראזענפעלד האט פארגעלעגט צו וועהלען א דעלעגאציע פון זבורים, וועלכע זאל זיך ווענדען צום פרעזעס ד"ר לעווי, אז מען זאל דינגען א לאקאל, עפענען א „שוויעטליצע" און רופען אן אלגעמיינע פערזאמלונג, וועלכע זאל דערפירען צו א פולשטענדיגען שלום. ה' וויכטעל אבער האט דאך געוואלט, אז די רעזאלוציע, וועלכע ער האט פארגעשלאגען, זאל אנגענומען ווערען און דעריבער האט ער געשטעלט צום אפשטימונג דעם פארשלאג פון א ראזענפעלד און זיין פארשלאג פון אננעמען די רעזאלוציעס.

דער פארשלאג פון ה' ראזענפעלד האט בלויז בעקומען 7 שטימען און איז דורכגעפאלען. דעם ה' וויטלער'ס פארשלאג האט בעקומען 10 שטימען און אנגענומען געווארען.

ארום 1 ביינאכט איז די פערזאמלונג אין א גערייצטע שטימונג געווארען פערענדיגט.

ווי מען הערט איז שוין די רעזאלוציע דערלאנגט געווארען די איבענדערמאנטע פערוואלטונג'ס-מיטגלידער. עס איז אבער א ספק, צי די רעזאלוציע וועט האבען א ממש, ווייל לויט דעם סטאטוט, קען מען אויף קיין אינפארמאציאנ'ס-פערזאמלונגען נישט אננעמען קיין רעזאלוציעס.

נאך דער פערזאמלונג וועלען אין ראדאמער אידישען קאמבאטאנטען-פעראיין פארקומען גאר גרויסע ענדערונגען. אר.

יודען פון ראדאם און יודען פון דער פרעמד.

פערהאן יודען אין ראדאם וואס האבען ליעב כבוד. צו זיין א שטיקעלע פרעזעס צי פערכאפען דאס אדער יענץ בענקעל אין אינסטיטוציעס, איז ביי זיי טיילמאהל דער ציעל פון זייער לעבען.

אבער מסהר פון אלע „בעמיהען זיך" וועגען מאנדאטען די אנגעלאפענע קיין ראדאם יודען. מען דערצעהלט א וויץ אז אין מאנכע ראדאמער אינסטיטוציעס געפונען זיך מעהר פרעמדע אנגעקומענע יודען אין די פערוואלטונגען, ווי אונזערע אייגענע געבוירענע ראדאמער.

צי זענען די ראדאמער אזוי נישט פעהיג צו קיין געזעלשאפטליכע ארבייט? ניין!

די פרעמדע קענען זיך בעסער שטופען און מיט די עלענבויגענס בעסער טראוועוען פלעצער אין פערשידענע אינסטיטוציעס און ארגאניזאציעס.

פערהאנען אין ראדאם אזעלכע, פאר וועלכע עס פעהלען שוין באלד אויס אינסטיטוציעס. ווילט איהר יא, ווילט איהר נישט — אומעטום זענען זיי דא.

פערהאנען אויך צווישען די אנגעקומענע יודען קיין ראדאם אזעלכע, וועלכע האבען ליעב מען זאל זיי רוהמען, מען זאל פון זיי שרייבען, אז זיי זענען גרויסע פילאנטראפען, אז זיי שענקען אוועק גרויסע סומעס אויף וואהלטעטיגע צוועקען און... זאל די שטאדט מיט זיי קלינגען.

אין ראדאם געפונט זיך א גרויס געשעפט וועמענ'ס אייגענטימער ס'איז איינער פון יענע אהערגעקומענע. ער איז נישט קיין גרויסער אינטעליגענט. גאר נישט קיין וואזשנע פיגור. און הגם ער האט גאר א גרויס געשעפט פערגעסט ער אבער, אז עס זענען פערהאנען ארימע יודען אין ראדאם. ווען איהר זאלט פון יאהרען לאנג פארשען די ליסטעס פון די נדבות, וועט איהר אפילו מיט א טעלעסקאפ נישט אויסגעפונען דעם נאמען פון דאזיגען סוחר, צווישען די נעבער. אבער אט האט א ראדאמער פאבריקאנט חתונה געמאכט און איהם פערבעטען אויף די חתונה.

דער גרויסער סוחר האט אויעקגענומען די האנד פון הארץ און... געשאנקען 10 גילדען פאר איינע פון די ראדאמער אינסטיטוציעס.

„אבער וואס הייסט בלויז שענקען? ראדאם מוז דאך וויסען אז איך האב אין מיין לעבען 10 גילדען געשאנקען אויף א יודישען צוועק".

האט ער טאקע גרויס פערדרוס אויף אונזער רעדאקציע, למאי מיר האבען נישט געפייקט און טראמפייטערט איבער דער גאנצער שטאדט, איבער אלע שטעדט ארום, אפשר ביז אמעריקא, און נישט גענעבען מ'ט פעטע, דיקע שריפט די נאכריכט אז דער גרויסער „נדבן", האט געשענקט 10 גילדען. ער איז אזוי בייז אויף אונז, אז ער האט געדראהט באיקאטירען די צייטונג אויף אזוי ווייט, אז נישט בלויז ער אליין וועט באיקאטירען, נאר ער וועט אגיטירען אויך אנדערע צו באיקאטירען.

מילא ס'איז א צייט פון באיקאט און פיקעטעגיקעס, איז צוגעקומען א יודישער פיקעטניק אויך.

געגען נישט זיינ'ס גלייכען וועט ער זיך נישט ענטוואגען צו סטראשען מיט באיקאט. פערקעהרט, פון צייט צו צייט פיהלט ער אפשר אליין דעם כעס פון דעם. געגען אנ'אייגענעם, געגען א יוד מאכט נישט אויס. פערקעהרט, וואו דען זאל ער אויסלאדעווען זיין גבורה, בפרט ווען מ'האט אים אזוי בעליידיגט נעבעך און נישט אליארמירט די שטאדט ווענען זיינע 10 זלאטעס וואס ער האט בעוויליגט א מאהל, א מאהל צו שענקען.

ווייל זייט זיכער. וואלט אזעלכען נעקאנט די געזעלשאפט, וואלט מען פון איהם געהערט און געוויסט, אדער מ'וואלט דאס מאהל אויך נישט געהערט פון איהם...

א. ראזענפעלד.

גרויסער רעוויזיאניסטישער מיטינג אין „ראזמאיטאשטשי".

זונטאג איז פארגעקומען אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" א רעוויזיאניסטישער מיטינג.

דער זאהל איז געווען איבערפולט און דעם מיטינג האט געעפענט ד"ר פרעזעס פון ארטיגען נ. צ. א. נאטאן רובינשטיין.

דעם ערשטען רעפעראט האט געהאלטען אינזש. וויגאדסקי, וועלכער קומט פון ארץ-ישראל, פון וואנען ער קען נישט — זאגט ער — דאס מאהל ברענגען קיין פרעהליכע גרוסען, ווייל דארט הערשט טעראר און יודיש בלוט ווערט פערגאסען יעדען טאג.

דאן געהט ער איבער צו דער טרויעריגע סיטואציע פון די יודען אין אייראפא, אנגוויזענדיג, אז יודען ווערען פון אלע לענדער ארויסגעשטויסען.

דער רעדנער פיהרט אדורך א פאראלעל צווישען דעם פוילישען און יודישען פאלק, אנגוויזענדיג, אז אויך אין פוילישען פאלק זענען געווען אין דער צייט פון זיין אבהענגיקייט 2 צדדים: דמאווסקי, וועלכער האט געהאלטען, אז מען מוז זיך פערהאלטען רוהיג און ווארטען ביז רוסלאנד וועט אליין עפעס אויפטהון פאר פוילען'ס אומאפהענגיקייט און מארשאל פילסודסקי, וועלכער האט פערשטאנען, אז נאר אויפשטאנד מיט געוועהר קען ברענגען פוילען'ס בעפרייאונג. און דער צווייטער צד האט טאקע געהאט רעכט. דאס זעלבע איז ביי יודען. פראפ. ווייצמאן האלט אין איין דערקלערען, אז מען מוז ווארטען, אז עס וועט שוין גוט זיין. אבער די רעוויזיאניסטען קענען נישט ווארטען און מוזען זיך בעוואפענען און ווייזען, אז מען קען עפעס אויפטהון. נישט, נאר בלויז בויען. נאר זיין גרייט צום קאמף.

צו דעם ברויך מען געלד און דעריבער ווען מען וועט קומען פאר קרן תל-חי דעמאלט, טאר קיינער זיך נישט אבזאגען פון דער אקציע.

נאך ה' וויגאדסקי טרעט ארויס מיט א לענגערען רעפעראט דער קאמענדאנט פון ביתר אין פוילען מגר. בעגין פון ווארשא. ה' בעגין איז א גוטער מאסענרעדנער. עס האבען איהם געפרובט שטערען מיט צווישענרופען די צוהערער פון אנדערע געגנערישע פארטייען, אבער די ארדנער האבען נישט דערלאזט צו קיין טומעל און דער רעדנער האט ווייטער רוהיג פארטגעזעצט זיין רעפעראט.

מיט אבזינגען התקוה און דעם רעוויזיאניסטישען הימן איז דער מיטינג געשלאסען געווארען. אר.

ŻĄDAJCIE TYLKO „RIKSZA" GUM..?
JEDWABNE

אבטיילונג פאר אסטראוויעץ, אפאטאוו, וויערזשבניק און אומגעגענד

ערב דעם גרויסען קהלה-פראצעס

פון אונזערע פריהעריגע קארעספאנדענצען איז שוין בעקאנט וועגען דעם פארשטעהענדען פראצעס געגען די קהלה און געגען דעם היגען יודישען אדוו. צייזעל.

איצט ווי איך ווער אינפארמירט ווערט דער פראצעס אויסגעברייטערט דורך ביידע צדדים. יעדער צד בעמיט זיך ווי אמ'בעסטן צו קאמפראמיטירען דעם געגען-צד, אזוי האט ד"ר צייזעל איינגעגעבען 16 עדות, וועלכע ברויכען פעסטשטעלען זיין אונשולד און די פולע שולד פון די קהלה-לייט; די קהלה-לייט דאגעגען פערזיכערען, אז זיי בעזיצען פעסטע בעווייזען געגען זייער בעשולדיגער.

ווי עס זאל נישט זיין קאמפראמיטירט עס ביידע צדדים. ס'איז היינט נישט קיין ז מ ן פאר יודישע קריגערייען און געגענזייטיגע באליידיגונגען.

עס איז כאראקטעריסטיש, דאס עס איז פערהאנען אויך א דריטעל צד, וועלכער דערצעהלט וועגען קאהאל (טשעטשיאקס קאהאל) וואס זיצט אויף די בעשולדיגונג'ס-באנק.

דער דריטער צד ריכט זיך דא געוואהר צו ווערען נייעס פון טיף געהיימער ארדענס, מאסאנעריע א. ד. ג.

צו וואס ס'דערפיהרען אינערליכע קריגערייען.

ערקלערונג פון „מזרחי".

אין צוזאמענהאנג מיט'ן נאטיץ אין „ראדאמער קיעלצ. לעבען נומ. 5 א. נ. „קהלה-עטאט און דעמיסיע" האבען מיר דעם כבוד צו ערקלערען:

די דימיסיע פון אונזער קהלה-פארשטעהער ה"ה משה לעדערמאן און בעריש שטיין איז נישט געווען קיין ענטפער אויף דעם בע'עולען איין חבר ביי די עטאט-אויסמעסטונג, און אויך די פערזאמלונג איז נישט גערופען געווארען דורכן דערמאנטען חבר.

די דעמיסיעס זענען פארגעקומען צוליב די מאסען-פרעטענזיעס, וואס די חברים מזרחים, ווי אויך אנדערע שטאטבע"ב האבען אזוי צו הויכע עטאט-אויסמעסטונג, ווי אויך צו די גאנצע קהלה-ווירטשאפט, איבערהויפט צו די טענדענציעזע עטאט-אויסמעסטונג אויפן יאהר 1939.

אונזערע פארשטעהער זענען שטענדיג געוועזען אהנמעכטיג אין די פראגע פון דעמיסיע איז כסדר דעבאטירט געווארען, ביז ס'איז געפאלען דער בעשלוס דורך די אלג. פערזאמלונג, צונויפגערופען דורכן ועד המזרחי, לויטן וועלכען אונזערע פארשטעהער ברויכען און טארען נישט לענגער זיצען אין דער קהלה.

בכבוד גמור יו"ר

(–) **משה לעדערמאן**

מיר דרוקען די אויביגע ערקלערונג פון „מזרחי" און באמערקען דאצו, דאס עס וואונדערט נאר דער פאקט וואס די „מזרחי" האט צירקא 10 (צעהן) יאהר אונאויפהערליך דעבאטירט וועגען דימיסיע, אנערקענענדיג — ווי דער „מזרחי" זעלבסט שרייבט — די בערעכטיגטע פרעטענזיעס צו די קהלה-ווירטשאפט. און ערשט איצט, נאכן שטורם פון פערשידענע עטאט-צאהלער ביים סטאראסטא, געמאלדען זייער דימיסיע.

ווי קען מען 10 יאהר מיטווירטשאפטען און נאכהער פארווארפען זיך אליין מיסווירטשאפט?

פארוואס האט דער „מזרחי" אזוי לאנג געיוארט און קוים אנטלאפען איצט, ווען די קהלה האלט שוין סיי ווי ביי אויפגעלעזט ווערען.

איז עס נישט אמאהל קיין וואהל מאנעוור פאר דעם וואהל-פלאטפארם פון „מזרחי" ונראה. עס דערמאנט אונז א דאקטאר, וועלכער פערלאזט דעם קראנקען ערשט דאן ווען ער האט שוין פערלוירען דעם פולס...

מינדעריעהריגער פאר'ן אפעלאציע-געריכט.

ווי דאס „ראדאמער קיעלצ. לעבען" האט שוין אויספיהרליך איבערגעגעבען איז דער יונגער מינדעריאהריגער זוהן, פון היגען יודישען בונדישען פיהרער פישמאן, פערמשפט געווארען אויף 6 יאהר אויסבעסערונג'ס-הויז, מיטן אבלייגען די שטראף, פארן מאכן א נישט דערלויבטען אויסרוף בעת דער הייעהריגער 1 מאי פייערונג.

אויפ'ן דערמאהנטען אורטייל האט דער בעשולדיקטער אפעלירט און אין די נעכסטע טעג ברויך בעטראכט ווערן זיין אפעלאציע-פראצעס אין לובלין.

כוליגאנעריע

צוריקגעהענדיג פון דאווענען האט דער היגער יוד בלומענפעלד בעקומען מיט א שטיין אין פנים, פון וועלכען ער איז געווארען פערוואונדעט.

דאס איז שוין נישט דער ערשטער פאל ווען יודישע דורכגעהער ווערען בעפאלען אין גאס, איבערהויפט אויף דער אילזשעצקא, אין די שעה'ן צווישען 9–8 אין אווענד.

KINO APOLLO

גרויסער פריהמארגען פראגראם
שבת 1 3, און זונטאג 1³⁰ 12
א שענער פוילישער פילם
SERCE MATKI
Od Poniedziałku
א פערדאפעלטער פראגראם
1. Pani i Cowboy
מיט גארי קאפער
2. Jej kochany chłopiec

ביז זונטאג איינשליסליך
א פערדאפעלטער פראגראם
פראנצויזישע פראדוקציעס
ריזיגע דראמע
1. HOTEL DU NORD
אין די הויפט-ראל:
אננאבעללא
אלס צווייטער פילם
הערליכע קאמעדיע
2. Wesoły ordynans
מיטן בערימטען קאמיקער פערנאנדעל

KINO APOLLO

געפאהרען אזוי לאנג מיטן מאטאציקל ביז ר׳איז פערפאהרען אין... תפיסה אריין

דער 19-יעהריגער מארעק ציגניסער איז אנ׳אויטא-מעכאניק און האט זעהר ליעב צו פאהרען אויף מאטאציקלען. ער האט זיך טאקע אין ראדאם געקויפט פאר 600 גילדען א מאטאציקעל, אבער אנשטאט צו פאהרען קיין קעלץ אין דער וואיעוואדשאפט בכדי צו בעלעגען אנ׳עגזאמען און אויסקויפען א רעיעסטראציע-צייכען, האט זיך דער יונגער מארעק גאר נישט וויסענגעמאכט, נאר אליין אויף א געוועהנליך שטיק בלאך אויסגעמאהלט א רעיעסטראציע-צייכען און אנגעהויבען ארומפאהרען איבער די היגע גאסען. דער פאליציאנט אורבאנסקי האט איהם געפאקט און מארעק ציגניסער איז געשטעלט געווארען פאר דעם ראדאמער קרייז-געריכט

פאר פעלשען דעם רעיעסטראציע-צייכען האט איהם דאס געריכט פערורטיילט אויף 6 חדשים תפיסה, אפלעגענדיג איהם די שטראף אויף 3 יאהר.

אר.

א נייע פאבריק

אונזער שטאדט ווערט בערייכערט לעצטענס מיט פערשידענע פאבריקען. אזוי איז אין דער לעצטער צייט געעפענט געווארען א פאבריק פון געבויגען מעבל אונטער דער פירמע „הערמעס" אויף דער פערעצא גאס № 22. עס איז צו האפען, אז די פאבריק וועט זיך שנעל און גוט ענטוויקלען, דער אייגענטימער פון דער פאבריק איז דער אין אונזער שטאדט בעקאנטער לאנג-יעהריגער פאכמאן הערמאן ויאזענבערג, וועלכער האט געארבייט אין דער פירמע „יאהאן קאהן עט קאמפ" נאך פאר דער וועלט - קריג, ווען די פאבריק האט נאך געהערט צו דעם אמת׳ן ווינער יאהאן קאהן און צו לעצט האט ער פערטרעטען די פירמע „טשערסקי עט יאקובאוויטש".

ווי מיר האבען זיך דערוויסט, ארבעט די פאבריק אויס שטוהלען, פאטעלען, טישען א. ז. וו.

ס

צוגעשיקטע קאמוניקאטען

פרייטאג דעם 24 ה. ח. וואלב 8 אווענד קומט פאר אין לאקאל פון דער אלג. ציוניסטישער ארגאניזאציע טראאוגוטטא 55 א קאלעקטיווער רעפעראט א. ד. ט. „דער מהות פון אלגעמיינעם ציוניזם". נאך די רעפעראטן א דיסקוסיע.

איינגאנג פריי.

מארגען שבת דעם 25-טען ד. מ. וועט אין לאקאל פון נ. צ. א.-קלוב 4 אזייגער נאכמיטאג פארקומען אן אלגעמיינע פערזאמלונג פון נ. צ. א.

פאר דער פערזאמלונג וועט ה׳ מושקאט פון ווארשא האלטען א רעפעראט אויף דער טעמע „ענדע און טרעהרען אין דעם אידישען לעבען".

אויף די זעלבע טעמע וועט דער פרעזידענט האלטען א רעפעראט אין געזעלשאפטליכען אידישען קלוב 8 א זייגער אין אווענד.

אר.

פרייטאג דעם 24.2 פונקטליך 7.45 אווענד וועט פארקומען אין ציוני. ארג. (זשעראמ. 25) א פארטזעצונג פון לימוד התנ״ך. עס וועט פארטזעצען ח׳ פעלל ד׳ — פ׳ פון ספר יחזקאל.

איינגאנג פריי.

שבת דעם 25 ה. ח. פינקטליך 3 אז. נ. מ. קומט פאר אין לאקאל פון דער ציונ. ארג. (זשעראמסקי 25) א יוגענד-פערזאמלונג געווידמעט דער ארג. „הנוער-הציוני" פארבינדען מיט א רעפעראט א. ד. ט. „דער וועג פון דער יודישער יוגענט אין איצטיגן מאמענט" רעפערירען וועלען די ח״ח: פרעז. משה ראטענבערג און ח׳ א. קלאדאווסקי פון ווארשא. מיר בעטן די יוגענט צו קומן.

דער קאמיטעט פון דער ציונ. ארג.

Obwieszczenie

Zgodnie z art. 13 przepisów o organizacji gmin wyzn. żydów. (Dz. Ust. №52 poz. 500 z r. 1928)

podaje do wiadomości

że budżet i lista składek Gminy za rok 1939 wyłożone zostały do wglądu dla członków Gminy w ciągu 8-iu dni t j.

od 19 do 26 lutego b. r. włącznie

W kancelarji Gminy (Zeromskiego 9) od 9-ej do 2-ej po poł.

Tymcz. Zarząd Gminy Wyzn. Zyd. w Radomiu

בעקאנטמאכונג

אויפ׳ן סמך פון ארט. 13 פון די פערפליכטענדע פאָרשריפטען וועגען די יודישע רעליגעזע קהלות (דז. אוסטאוו נומ. 52 פאז 500 פון 1928 יאהר) ווערט בעקאנט געמאכט, אז דער בודזשעט און די ליסטע פון קהלה שטייער (עטאט) פאר׳ן יאהר 1939 זענען ארויסגעלעגט געווארן צום דורכזעהן פאר די קהלה-מיטגלידער במשך 8 טעג ד. ה. פון 19 ביז׳ן 26 לוטי ל. י. איינשליסליך אין דער קהלה - קאנצעלאריע (זשעראמסקי 9) פון 9 ביז 2 בייטאג.

ציטווייליגע פערוואלטונג פון דער יוד. קהלה אין ראדאם

פון א פאראבעק געוואלט ווערען א גוט-בעזיצער

ער האט אבער דערווייל אבגעטוהן א מיאוסע מעשה.

דער פאראבעק יוזעף סמאגאווסקי האט זיך פערגלוסט מיט איינמאהל רייך צו ווערען. איהם האט זעהר געלאקט דער מאיאנטעק פון זיין יונגע גוט-בעזיצערין. האט ער נישט לאנג געטראכט און שוין האט ער געהאט א פערטיגען פלאן: חתונה א רייכען שידוך. ער האט אפילו נישט אונטערגעשיקט קיין שדכן, נאר אליין האט ער זיך פארגעשטעלט פאר זיין ברויטגעבערין און בעלעגט אנ׳אפערטע, אז ער וויל זי נעמען פאר א כלה.

ביז יעצט ווייסט מען ווער ס׳איז סמאגאווסקי. אבער ווער איז די, וועלכע ער האט געוואלט פאר א כלה?

דאס איז די 15-יעהריגע פריילין יאנינא באביקובנא פון דארף וויעניאווי הינטער ראדאם, וועלכע האט געירש׳ענט פון איהרע עלטערען 20 מארגעס ערד. ביי איהר איז דאס סמאגאווסקי געווען פאראבעק, אבער ער האט דאס פאך זיינ׳ס געוואלט אוועקווארפען און ווערען בעסער דער אייגענטימער פון גרויסען פערמעג. כדי צו פערווירקליכען זיינע „מאזשעניעס" האט ער גענומען זיך פוצען צו דער יונגער, אבער רייכער יתומה, אנבאטענדיג איהר חתונה צו האבען.

יאנינא האט די פראפאזיציע אבגעווארפען, ערקלערענדיג, אז זי ווינשט זיך נישט זיין ליבע.

דער פאראבעק האט דאך נישט רעזיגנירט פון זיינע מאטרימאנאלע פלענער און האט בעשלאסען צו ברעכען דעם ווידערשטאנד פון זיין ברויט-געבערין, מיט דער הילף פון דראהונגען. דאס מיידעל האט זיך אבער נישט געשראקען און ווייטער געבליבען גלייכגילטיג צו זיינע ראמאנטישע געפיהלען. סמאקאווסקי האט זיך דאן געפיהלט דערשלאגען און בעשלאסען צו קאמפראמיטירען זיין יונגע בעל-הבית׳טע.

און אבגעטהון האט ער אזא מיאוס׳ע מעשה:

איינמאהל ביינאכט איז סמאקאווסקי נעפאלען דאס מיידעל ווען זי איז געשלאפען און דראהענדיג איהר מיט ערמארדען האט ער זי פערגוואלדיגט.

א געשענדעטע פון דעם ברוטאלען פאראבעק, האט די יתומה בעלעגט אנ׳אנקלאגע אין דער פאליציי און סמאגאווסקי איז צוגעצויגען געווארען צו געריכטליכער פעראנטווארטליכקייט.

דער פראצעס איז פארגעקומען אין היגען קרייז-געריכט ביי פערמאכטע טהירען. סמאקאווסקי איז פער׳משפט געווארען אויף צוויי יאהר תפיסה מיט פערהענגען די שטראף אויף דריי יאהר.

די באביקובנא האט שוין היינט א מאן זי האט דורך דער צייט חתונה געהאט מיט איינעם פון איהרע שכנים.

געוואלט בעגעהן א געוואלדטהאט

איבער א 64-יעהריגע יוד. פרוי

אין ראדאמער קרייז-געריכט איז די טעג בעטראכט געווארן א פראצעס געגען דעם שידלאווצער איינוואהנער, א געוויסען יוזעף באַרקאווסקי.

באַרקאווסקי איז נאך א יונגערמאן, ס״ה 30 יאהר אלט, אבער טראץ דעם האט ער געוואלט בעגעהן א געוואלטטהאט איבער דער 64-יעהריגער יודישער פרוי ברכה ציטרין.

ווי דער בעשולדיגונג׳ס-אקט גיט איבער, איז די געשיכטע געווען אזא:

ברכה ציטרין איז געגאנגען אין וואלד, טראגענדיג א קויש מיט געבעקס. אויפן וועג האט איהר בעגעגענט באַרקאווסקי, וועלכער האט זיך געווארפען אויף איהר און גענומען ארויבערייסן פון איהר די וועש, וועלענדיג בעגעהן איבער איהר א געוואלדטהאט. די דאזיגע סצענע האט בעמערקט די דורכגעהערין אנטאנינא מאריאווא, וועלכע האט דעם פארשוין פערטריבען.

צוליב די פיקאנטע פרטים איז דער פראצעס בעהאנדעלט געווארען ביי פערמאכטע טהירען. דאס געריכט האט באַרקאווסקי׳ן בעפרייט צוליב מאנגעל אין גענוגענדע בעווייזען.

בעקאנטמאכונג

מיר מאכען דערמיט בעקאנט די יודישע בעפעלקערונג אין ראדאם אז דער

הכשר פאר די קאנצעסיאנירטע ריטועלע יאטקעס

אויפ׳ן חודש אדר, איז פון

ראזען קאליר

כשר פלייש פאדערט ביים קצב ער זאל אייך ווייזען דעם הכשר. אין די יאטקע וואו קיין הכשר געפינט זיך נישט, טאר מען קיין פלייש נישט קויפען.

מחזיקי הדת ועד הכשרות אין ראדאם

פון קינא „אדריא".

היינטיגע וואך ווערט אין ראדאמער קינא „אדריא" געוויזען דאס גרויסע בילד א. נ. „סועץ", וואס איז מיט גרויס ערפאלג געגאנגען לאנגע וואכען אין די גרעסטע קינא׳ס אין ווארשא.

סועץ, דאס איז אנ׳אינטערסאנט בילד וועגען די געשיכטע פון בויען דעם בעריהמטען סועץ - קאנאל, פערוועבט מיט א ליבע פון אנ׳ארים מיידעל, וועלכע אפפערט איהר לעבען פאר דעם גרויסען בויער פון דעם קאנאל איגזש. לעסעפס.

הערליכע סצענעס פון שרעקליכען ווינט סאמום אין דער וויסטע, דאס פערניכטען די ארבייטען דורך דינאמיט. דאס אלץ האלט אין שפאנונג דעם צושויער.

אר.

Najlepsze, najmilsze i najtańsze prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne
Do nabycia na dogodnych warunkach w
Radomskim Towarzystwie Elektrycznym
Sp.Akc. w Radomiu ul. Traugutta 53

Kino ADRIA
Do niedzieli dnia 26 lutego włączn.
Epokowy film z życia twórcy Kanału Suezkiego p. t.
»SUEZ«
W rol. gł. Loretta Young, Annabella, Tyrone Power
Od poniedziałku dnia 20 lutego rb.
Wzruszający film współczesny p. t.
„Kłamstwo Krystyny"
wg. powieści Stefana Kieprzyńskiego p. t. „Dzien upragniony"
W rol. gł. Barszczewska, Cwiklińska, Stępowski, Samborski, Znicz i inn.

Kino ADRIA
שבת דעם 25
זונטאג דעם 26
פריהמארגען - פילמען
א. נ.
„SŁOWICZEK"
w rol. gł. Shirley Temple

TARYFA OGŁ.:
Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr.
w tekscie mm 1 szp. 60 gr.
na ostatnia stron. mm 1 szp. 25 gr.
1-szal ostatnia strona liczą 10 szpalt

אבאנאמענטס פרייז:
פאר 8 חודש אין פוילען זלאט
אין פראנקרייך, בעלגיען פראנק
אין אנדערע לענדער 30 סענט.

Redaktor CH. M. HERC
tel. 15-18 טעל.
Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Szwarlikowska 20